

**DOKUMENT EUROPSKE BANKE
ZA OBNOVU I RAZVOJ**

STRATEGIJA ZA HRVATSKU

Odobrena 25. lipnja 2013. godine na sjednici Odbora direktora

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
PORTFELJ BANKE	4
1.1. Pregled dosadašnjih djelatnosti Banke.....	4
1.2. Provedba prethodne Strategije za Republiku Hrvatsku	5
1.3. Tranzicijski učinak portfelja Banke	7
2. POSLOVNO OKRUŽENJE	8
2.1. Politički kontekst	8
2.2. Makroekonomski kontekst.....	9
2.3. Kontekst strukturnih reformi.....	10
2.4. Uvjeti za poslovanje.....	11
2.5. Socijalni kontekst.....	11
2.6. Pravni kontekst.....	12
2.7. Kontekst energetske učinkovitosti i klimatskih promjena	13
3. STRATEŠKA OPREDJELJENJA	14
3.1. Ključni izazovi i operativni odgovori	16
3.2. Okolišne i društvene implikacije predloženih djelatnosti Banke.....	19
4. PRISTUP KAPITALU: PRIVATNI I JAVNI IZVORI FINANCIJSKIH SREDSTAVA	20
4.1. Pristup kapitalu	20
4.2. Ostale MFI, Europska unija i suradnja s EBRD-om.....	21
PRILOG 1 – POLITIČKA OCJENA	25
PRILOG 2 – OCJENA TRANZICIJSKIH IZAZOVA.....	33
PRILOG 3 – PRAVNA TRANZICIJA	43
PRILOG 4 – POTPORA MALOM GOSPODARSTVU.....	48
PRILOG 5 – TEHNIČKA SURADNJA	51
PRILOG 6 – ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI.....	52
PRILOG 7 – RAVNOPRAVNOST SPOLOVA.....	53

SAŽETAK

Republika Hrvatska je privržena poštivanju i primjeni načela višestranačke demokracije, pluralizma i tržišnog gospodarstva u skladu s uvjetima iz članka 1. Sporazuma o osnivanju Banke.

Hrvatska je na putu ka stupanju u članstvo Europske Unije, koje je predviđeno za 1. srpnja 2013. godine. Pristupanje Hrvatske EU-u predstavljat će važnu prekretnicu kojom će zemlja biti nagrađena za sveobuhvatne reforme što ih provodi već dugi niz godina i koja će joj otvoriti nove mogućnosti za ubrzani razvoj na mnogim područjima. No, članstvo u EU samo po sebi ne predstavlja jamstvo da će se gospodarske prilike popraviti i da će zemlja privući strana ulaganja. Nastavak provođenja razborite gospodarske politike i ubrzana provedba predviđenih reformi nužne su pretpostavke koje Hrvatska mora ispuniti ne bi li u potpunosti iskoristila prilike koje joj pruža pristupanje Uniji, a EBRD joj je i dalje spreman pomagati u tom pravcu.

Zadnje četiri godine, Hrvatska prolazi kroz dugotrajno razdoblje gospodarske stagnacije ili recesije, što je uvelike posljedica svjetske financijske krize. Nakon dvogodišnjeg pada proizvodnje u 2009. i 2010. i nulte stope rasta BDP-a u 2011. godini, zemlja je 2012. iznova zašla u recesiju. Stope nezaposlenosti dosegla je 16 posto radne snage, a u kratkoročnom razdoblju izgledna su i daljnja otpuštanja jer nekima od velikih javnih poduzeća predstoji značajno restrukturiranje i smanjenje broja zaposlenih. Prema regionalnim standardima, bankarski je sustav dobro razvijen, likvidan i dobro kapitaliziran (u lipnju 2012. stopa adekvatnosti kapitala bila je iznad visokih 20 posto). No, iznos loših plasmana raste, pri čemu je do konca 2012. dosegao oko 14 posto ukupnih plasmana. U drugom tromjesečju 2012. pojačali su se i pritisci u pravcu zaduživanja, premda su od tada popustili.

Kratkoročni gospodarski izgledi su neizvjesni, a ovisit će o dinamici sveukupnog gospodarskog rasta na prostoru eurozone. Prema trenutnim osnovnim predviđanjima, izgledno je kako će gospodarstvo 2013. iznova krenuti uzlaznom putanjom, ali stopa rasta bit će vrlo niska, vjerojatno ispod jedan posto. Srednjoročno gledano, hrvatsko će gospodarstvo dobiti zamah ulaskom u EU i, možda, provođenjem dugo očekivanih reformi javne uprave i tržišta rada. No, opasnosti od pogoršanja prilika su znatne. Hrvatsko gospodarstvo je malo i otvoreno te je, kada su posrijedi trgovinska razmjena i ulaganja, čvrsto povezano s eurozonom i izloženo visokom vanjskom dugu. Zbog toga je zemlja osjetljiva na daljnje pogoršanje gospodarskih uvjeta u ovoj regiji.

Kada je riječ o tranziciji, Hrvatska je ostvarila znatan napredak, ali proces još uvijek nije priveden kraju. Premda se ocjenjuje kako je zemlja na određenim područjima prilično unapredovala, u ključnim je sektorima i dalje suočena sa znatnim tranzicijskim izazovima. Tržište je uglavnom liberalizirano i pokazuje razmjerno visok stupanj sofisticiranosti na području financijskih usluga. Tijekom godina, napredak je ostvaren i u reformi infrastrukture. Bankarski sektor je dobro prebrodio financijsku krizu te je i nadalje zdrav i likvidan. No, u usporedbi s mnogim drugim tranzicijskim zemljama, država još uvijek igra bitnu ulogu. I dalje se čeka na važne reforme na područjima poput javne uprave, fleksibilnosti tržišta rada te reforme zemljišnih knjiga i katastra. Premda su proteklih godina pokrenute razne reforme radi poboljšanja kvalitete uvjeta za poslovanje, Hrvatska je na tom području i dalje suočena sa znatnim izazovima, što pokazuje i više anketa i analiza konkurentnosti i lakoće poslovanja, koje su provedene na razini čitave zemlje. Kako bi se olakšao poslovanje mnoge reforme uvedene su tijekom 2012. čiji učinci će biti vidljivi tek u sljedećem razdoblju.

Ukratko, . Premda su od sredine devedesetih godina minolog stoljeća reforme na čitavom nizu područja znatno uznapredovale, gospodarstvo je još uvijek suočeno s brojnim izazovima temeljitog restrukturiranja, i to kako u još uvijek velikom i neučinkovitom javnom sektoru, tako i u privatnom sektoru. Stoga će u predstojećem strategijskom razdoblju glavna strateška usmjerenja Banke obuhvaćati:

- **Ublažavanje posljedica krize i vraćanje na put održivog rasta.** Promatramo li zemlje regije, Hrvatska je među onima koje su bile najteže pogođene svjetskom krizom iz 2008. i 2009. godine, od kada teškom mukom nastoji krenuti put oporavka. U svjetlu novog zajedničkog plana djelovanja MFI-a, zamišljenog radi promicanja rasta u srednjoj i jugoistočnoj Europi, Banka će svoje financiranje prilagoditi ne bi li odgovorila na možebitnu potražnju za dugoročnim ulaganjima, kao i za financiranjem obrtnog kapitala te poslovnim i financijskim restrukturiranjem. Potpora korporativnom sektoru bit će usmjerena kako prema stranim ulagačima, tako i prema domaćim tvrtkama, što uključuje i sudjelovanje financijskih posrednika za potrebe malog i srednjeg poduzetništva. Ulaganja Banke bit će potpomognuta strateškim dijalogom, kojim će se promicati gospodarsko restrukturiranje, diverzifikacija i poboljšanje poslovnog ozračja i korporativnog upravljanja.
- **Iskorištavanje pogodnosti ulaska u EU radi napredovanja u tranziciji. Ulazak u EU** Ulazak u EU Hrvatskoj bi trebao bi omogućiti dobivanje značajnih pogodnosti, ali one će ovisiti o daljnjem razvoju administrativnih kapaciteta i produbljivanju strukturalnih reformi. Po ulasku u EU, Hrvatska će dobiti pristup pozamašnim sredstvima iz strukturnih fondova EU-a. No, iskustvo pokazuje kako nove članice često imaju teškoća s djelotvornim apsorpiranjem tih sredstava. K tome, tvrtkama iz privatnog sektora možda će biti teško prevladati izazov pojačanog natjecanja na jedinstvenom tržištu. Banka će s tijelima vlasti i EU-om tijesno surađivati na područjima na kojima se sredstva iz strukturnih fondova mogu koristiti u sprezi sa sredstvima Banke, a sve kako bi se ubrzala tranzicija. To se odnosi i na sektor komunalnih djelatnosti, gdje će Banka nastojati olakšati proces konsolidacije. Isto tako, Banka će osigurati sredstva kako bi tvrtkama olakšala ulaganja u podizanje njihove konkurentnosti na tržištima EU-a, ali ta će sredstva uglavnom plasirati preko financijskih posrednika.
- **Restrukturiranje i komercijaliziranje javnih poduzeća.** Jedan od razloga za daljnju stagnaciju gospodarstva leži u teškoćama u restrukturiranju velikih komunalno-infrastrukturnih poduzeća. Vlada je započela s radom na rješavanju tog pitanja, pri čemu su prvi koraci poduzeti restrukturiranjem Hrvatskih željeznica. Zbog pristupanja Hrvatske EU-u, posao reformiranja javnosektorskih subjekata postaje još hitniji jer je sposobnost zemlje za apsorpiranje sredstava iz strukturnih fondova EU-a uvjetovana jačanjem kapaciteta i poboljšanjem financijskog stanja i poslovanja na području javnih komunalnih djelatnosti. Banka će s vlastima surađivati na ubrzavanju reforme javnih poduzeća u sektoru infrastrukture.

U svim tim djelatnostima, Banka će svoj rad nastojati uskladiti s prioritetima Vlade Republike Hrvatske te će tijesno surađivati s drugim međunarodnim financijskim institucijama kao i multilateralnim i bilateralnim donatorima, uključujući Europsku uniju. Banka će se uključiti u aktivni strateški dijalog radi postizanja najvećeg mogućeg tranzicijskog učinka u Republici Hrvatskoj.

PORTFELJ BANKE

1.1. Pregled dosadašnjih djelatnosti Banke

Do 31. prosinca 2012, godine, Banka je potpisala ugovore za 148 projekata, uključujući ugovore o zajmovima, mezaninskom financiranju, vlasničkim ulozima i jamstvima za financiranje trgovinske razmjene, i to u ukupnom iznosu od 2.74 milijarde eura. Tijekom istog razdoblja, Banka je u sklopu svog Programa pravne tranzicije, Programa razvoja poduzetništva (EGP), Programa potpore malom gospodarstvu (SBS) i drugih programa provela i projekte tehničke suradnje financirane donatorskim sredstvima u iznosu od 7,14 milijuna eura.

U stratejskom razdoblju od 2010. do 2012. godine, Banka je u Hrvatskoj potpisala ugovore o 34 projekta u ukupnoj vrijednosti od 755 milijuna eura. Izuzmemo li najveću transakciju u iznosu od 150 milijuna eura odobrenih za modernizaciju rafinerija Ine, prosječna vrijednost transakcije iznosila je 18 milijuna eura.

Tijekom proteklog stratejskog razdoblja, vrijednost operativne imovina EBRD-a porasla je na 1,057 milijardi eura. Postojeći portfelj projekata Banke dobro je diverzificiran, pri čemu se 29 posto projekata odnosi na sektor proizvodnje, trgovine i agroindustrije, 15 posto na energetske sektor, a 27 na sektor infrastrukture.

Što se tiče udjela privatnog sektora u portfelju, u minulom stratejskom razdoblju nije došlo ni do kakvog bitnijeg pomaka (67 posto u 2009. u odnosu na 65 posto u 2012.). Na uglavnom jednakoj razini ostao je i udio transakcija koje nisu osigurane državnim jamstvom (72 posto u 2009. u odnosu na 75. posto u 2012.).

Tablica 1: Stanje portfelja u Hrvatskoj na dan 31. prosinca 2012. godine

SEKTOR	NETO KUMULATIVNI OBUJAM POSLOVANJA			STANJE PORTFELJA				
	Iznosi u milijunima EUR	Broj projekata	Potpisano od EBRD-a	EBRD % od ukupnog	Broj projekata	Portfelj	% portfelja	Operativna imovina
Energetika	10	382	13,9%	7	249	18%	157,3	15%
Prirodna dobra	5	262	9,5%	3	161	12%	155,0	15%
Elektroprivreda i energetika	5	120	4,4%	4	88	6%	2,3	0%
Financijske institucije	46	799	29,1%	20	366	27%	310,1	30%
Vlasnički ulozi u bankama	8	199	7,3%	5	173	13%	172,8	17%
Zajmovi bankama	30	548	19,9%	13	183	13%	136,6	13%
Osiguranje, financijske usluge	7	46	1,7%	2	11	1%	0,7	0%
Malo gospodarstvo	2	5	0,2%	0	0	0%	0,0	0%
Industrija, trgovina & agroindustrija	64	848	9,0%	35	361	26%	297	29%
Agroindustrija	17	474	17,2%	5	171	12%	171	16%
Privatni investicijski fondovi	20	64	2,3%	18	49	4%	26	3%
Informacijsko-komunikacijska tehnologija	11	63	2,3%	4	13	1%	6	1%
Proizvodnja i usluge	5	117	4,3%	1	16	1%	16	1%
Nekretnine i turizam	11	131	4,8%	7	113	8%	78	8%
Infrastruktura	28	720	26,2%	20	404	29%	276,4	27%
Komunalne djelatnosti	12	203	7,4%	8	94	7%	54,3	5%
Promet	16	516	18,8%	12	311	23%	222,0	21%
UKUPNO	148	2.749	100%	82	1.380	100%	1.040,9	100%

Tablica 2: Kretanje portfelja u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2012.godine

<i>Iznosi u milijunima EUR</i>	2009.	2010.	2011.	2012.	Kretanje u razdoblju travanj 2010.-prosinac 2012.
Neto kumulativni obujam poslovanja	2.082	2.463	2.619	2.749	+ 667 mil. EUR
Trenutačno stanje portfelja	1.178	1.410	1.401	1.366	+ 188 mil. EUR
Broj projekata	75	84	80	82	+ 7 projekata
Operativna imovina	1.033	1.204	1.102	1.057	+ 24 mil. EUR
% nepovučenih sredstava	12%	15%	21%	22%	<i>Napomena: *</i>
					<i>kumulativno</i>
Godišnji obujam poslovanja	248	387	158	210	+ 755 mil. EUR
Broj projekata	12	13	8	13	+ 34 projekata
Bruto isplate	259	307	45	125	+ 477 mil. EUR
Otkazana sredstva u godini	8	15	18	14	47 mil. EUR
Aktivni projekti u pripremi i tijeku	664	741	326	539	
Udio privatnog sektora (%portfelja)	67%	70%	64%	65%	
Bez državnog jamstva (% portfelja)	72%	74%	73%	75%	

* Napomena: Isplata je bila usporena uglavnom za infrastrukturne projekte. Glavni razlozi: znatne uštede ostvarene uslijed nižih cijena u razdoblju krize i sporo odlučivanje o uporabi tako ušteđenih sredstava; mnogi izvođači su ili zapali u financijske nepravilnosti (pa je ugovore trebalo otkazati) ili su se povukli iz već potpisanih ugovora.

1.2. Provedba prethodne Strategije za Republiku Hrvatsku

Prethodna Strategija za Republiku Hrvatsku odobrena je u svibnju 2010. godine, a u njoj su utvrđeni sljedeći strateški prioriteti:

- potpora privatizaciji i restrukturiranju državnih poduzeća, uključujući turistička, i jačanje konkurentnosti;
- poboljšanje pristupa financijskim sredstvima za potrebe MSP-a, uključujući i vlasnički kapital u privatnoj ponudi;
- ulaganje u obnovljive izvore energije i energetska učinkovitost radi poboljšanja energetske sigurnosti, smanjivanja količine otpada i raznolikije opskrbe energijom;
- financiranje prioritetne infrastrukture, uključujući regionalne prometne mreže i projekte na području okoliša; i
- pomoć produblivanju i daljnjem razvoju domaćih tržišta kapitala.

Tijekom proteklog strategijskog razdoblja, Banka je svojim aktivnim sudjelovanjem u Republici Hrvatskoj donijela tranzicijske koristi za zemlju koja je još uvijek suočena sa značajnim izazovima. To je ostvareno u okolnostima gospodarske recesije i političkog pata vezanog uz državne izbore iz prosinca 2011. godine. Otkako je Strategija odobrena, Banka je potpisala ugovore za 34 projekta čija ukupna vrijednost prema stanju iz studenog 2012. prelazi 775 milijuna eura.

Iako je zemlja tijekom zadnjeg strategijskog razdoblja bila sučeljena sa znatnim makroekonomskim i drugim izazovima, Banka je u te tri godine uspješno ispunila mnoge od svojih glavnih strateških ciljeva.

Tijekom proteklog strategijskog razdoblja, proces privatizacije je, općenito gledano, stavljen na čekanje. Vlada je tek nedavno odlučila nastaviti s privatizacijom dviju financijskih institucija, a Banka je odmah iskazala spremnost na razmatranje svog sudjelovanja u jednoj

od tih transakcija (privatizaciji Croatia osiguranja, najvećeg osiguravajućeg društva). Izuzmemo li navedeno, ograničenja na tržištu, kao i interesi vlasnika pojedinih banaka, spriječili su Banku u ostvarivanju željenih rezultata u pogledu promicanja konsolidacije bankarskog sektora.

Banka je pripomogla regionalnom širenju hrvatskih tvrtki, između ostaloga, i financiranjem značajnih prekograničnih preuzimanja (tj. preuzimanja slovenske Droga Kolinske od Atlantic Grupe i odobravanja zajma denominiranog u rubljama u korist ovisnih društava AD Plastika u Rusiji). Zahvaljujući zajmovima koje je Banka odobrila radi financiranja dviju domaćih rafinerija, izvršena su velika ulaganja u podizanje energetske učinkovitosti i jačanje konkurentnosti. K tome, Banka je uspješno provela program kreditnih linija za konkurentnost MSP-a (financiranjem prvog podatkovnog centra koji udovoljava najvišim standardima te najvećeg privatnog pružatelja poštanskih usluga u Hrvatskoj).

U okviru Programa izravnog financiranja održive energije na Zapadnom Balkanu (WeBSEDF), Banka je osigurala sredstva za projekt gradnje prve neovisne elektrane na biomasu u zemlji. Banka se obvezala i na financiranje projekta domaćeg elektroenergetskog poduzeća na području obnovljivih izvora energije (hidroelektrana Ombla), što je za Hrvatsku prvo ulaganje u proizvodnju električne energije nakon čitavih deset godina. U tom projektu, potpora Banke bila je presudna za pokretanje prve studije biološke raznolikosti u skladu s Direktivom EU-a o očuvanju prirodnih staništa, što je postavljeno kao jedan od preduvjeta za isplatu sredstava za građevinski dio tog projekta. Iako su HEP i Banka dogovorno raskinuli Ugovor o zajmu u svjetlu rezultata studije biološke raznolikosti, kvaliteta i opseg studije biološke raznolikosti izrađene u skladu s Direktivom EU-a o očuvanju prirodnih staništa može služiti kao temelj koji će osigurati da buduća slična ulaganja budu u skladu s Direktivom EU-a, jer će Hrvatska po ulasku u Europsku Uniju 1. srpnja 2013.g. biti dužna provoditi EU stečevine zaštite okoliša.

Zamjetan napredak ostvaren je i zahvaljujući pomoći koja je Hrvatskoj pružena u razvoju njene regionalne prometne infrastrukture, uključujući osuvremenjivanje cestovnih prometnica, luka i zračne plovidbe. Ulaganjima su pripomogla i poboljšanja u korporativnom upravljanju i regulatornom okviru, za koja je potpora osigurana u vidu tehničke pomoći. Banka je odigrala vodeću ulogu u sufinanciranju projekata vodoopskrbe i odvodnje sredstvima iz Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), pri čemu je potpisala dva najveća ulaganja u taj sektor te je u suradnji s Hrvatskim vodama pripremila program daljnjih ulaganja ove vrste. Ti su projekti bili strukturirani kao zajmovi gospodarstvu, tako da nisu dodatno opteretili kapacitete zemlje u pogledu javnog duga. No, spora provedba reformi na području infrastrukture – točnije, preustroja svekolikog sektora željeznica, financijskih i poslovnih poboljšanja u sektoru komunalnih djelatnosti i cestovnog prometa, uvođenja daljnjih regulatornih promjena, jačanja kapaciteta za upravljanje JPP-ima itd. – otežao je privlačenje privatnog sektora radi sudjelovanja u infrastrukturnim projektima i ulaganjima. Zbog svega toga Banka nije bila toliko uspješna u financiranju infrastrukture uz sudjelovanje privatnog sektora.

Pod vodstvom EBRD-a obavljeno je iznimno uspješno refinanciranje Atlantic Grupe, jednog od najprobitačnijih poduzeća na ovom prostoru, što je zorno pokazalo kako zdrava tvrtka koja primjereno odgovara na trenutne gospodarske izazove može dobiti pristup dugoročnijem financiranju, pa čak i smanjiti svoje troškove financiranja. Banka je odgovorila i na potrebe za financijskim restrukturiranjem nekih od svojih postojećih klijenata. Reprogramiranje zajma Zagrebačkom holdingu pripomoglo je nastavku provedbe programa ulaganja u vodno

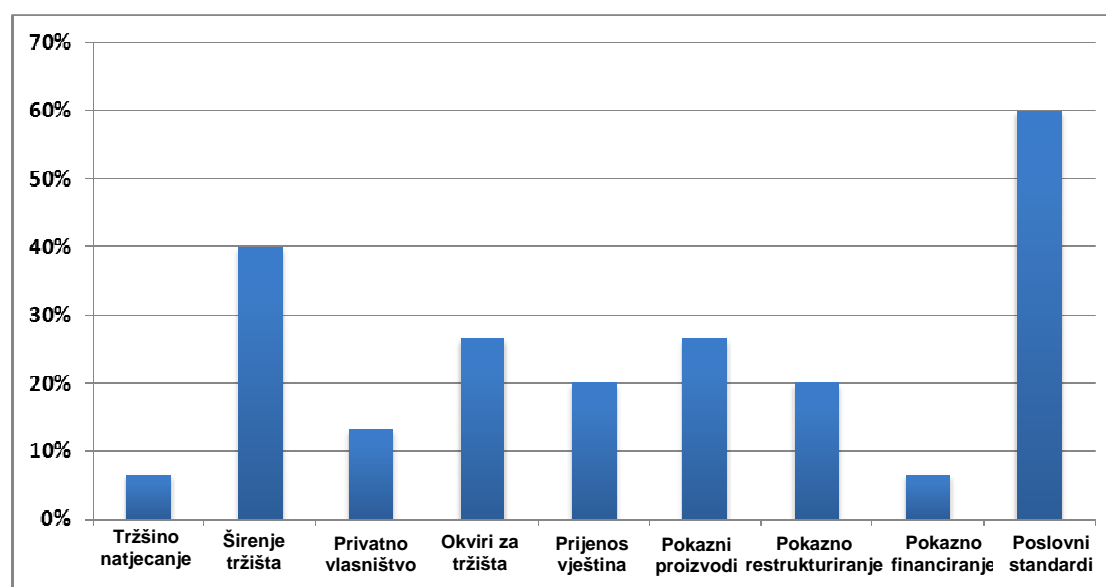
gospodarstvo, čiji je cilj unaprijediti usluge zbrinjavanja otpadnih voda u glavnom gradu Hrvatske. Od financijskog restrukturiranja pod vodstvom EBRD-a koristi je imao i splitski City Center One koji je, kao dobro vođeno trgovačko društvo, tako dobio određenog prostora za disanje u ovim kriznim vremenima.

1.3. Tranzicijski učinak portfelja Banke

Od travnja 2010. godine, kada je donesena prethodna Strategija, Banka je u Hrvatskoj potpisala 15 projekata koji se ocjenjuju prema svom tranzicijskom učinku¹. Od svih ocijenjenih projekata, oko pola ih je potpisano u sektoru infrastrukture, a još pet ih se odnosi na zajmove odobrene domaćim financijskim institucijama. Među tim projektima, njih dvanaest (ili 80 posto) je za tranzicijski učinak dobilo ocjenu “dobar”, što je u skladu s institucionalni ciljem prema kojem bi 80 posto projekata trebalo zaslužiti ocjenu “dobar” ili neku višu ocjenu. Preostala tri projekta ocijenjeni su kao “zadovoljavajući”, ali njihovi tranzicijski ciljevi ionako nisu bili toliko ambiciozni.

U tranzicijskim ciljevima projekata potpisanih tijekom minulog strategijskog razdoblja ogleda se odgovor Banke na izazove s kojima je zemlja suočena, a riječ je o prevladavanju izazova u institucionalnoj i korporativnoj praksi kroz odobravanje zajmova subjektima s područja infrastrukture i energetike te dopiranjima do šireg kruga korisnika kroz ulaganja preko financijskih posrednika. Shodno tome, ključni tranzicijski cilj glavnine projekata odnosio se na uvođenje viših standarda poslovanja i bolje prakse korporativnog upravljanja (tim se ciljem bavilo oko 60 posto svih projekata potpisanih u Hrvatskoj od 2010. do 2012. godine). Četrdeset posto projekata bavilo se proširenjem tržišta, uključujući širenje na zapostavljena područja zemlje. Kao što pokazuje slika 1, od svih projekata, približno četvrtina ih je bila usmjerena prema poboljšanjima tržišnih okvira i pokaznoj primjeni novih financijskih proizvoda pogodnih za buduće korištenje prema danom primjeru.

Slika 1: Tranzicijski ciljevi predviđeni za Hrvatsku (udio projekata), travanj 2010. – 2012.

¹ Bilo je još sedam projekata koji nisu pojedinačno ocijenjeni u odnosu na svoj tranzicijski učinak jer spadaju među projekte koji se ocjenjuju i prate isključivo na razini pojedinih programa (LEF, WeBSEDF), kao i projekte koji se opetovano provode s postojećim klijentima i čiji je tranzicijski učinak već ocijenjen u sklopu prvobitne transakcije.

S gledišta tranzicijskog učinka, svi aktivni projekti iz portfelja što ga Banka u Hrvatskoj prati preko sustava TIMS² provode se uspješno. Na kraju 2012. godine, u hrvatskom su portfelju bila 32 aktivna projekta, od kojih je njih 13 već uvelike ispunilo svoje tranzicijske ciljeve, dok je preostalih 19 projekata iz Bančinog portfelja za ovu zemlju na dobrome putu da ostvari svoj potencijal u smislu tranzicijskog učinka.

Na kraju prosinca 2012. godine, prosječna ocjena³ očekivanog tranzicijskog učinka aktivnih projekata iz hrvatskog portfelja obuhvaćenog sustavom TIMS iznosila je 3,84, što je znatno bolje od prosjeka za sve projekte Banke (4.05). Uz svekoliku tranzicijsku uspješnost, bolji se uspjeh može objasniti i razmjernom zrelošću hrvatskog portfelja (od 32 projekta, 25 ih je potpisano prije više od tri godine). Naime, projekti koji su u naprednoj fazi provedbe već su ostvarili čitav niz tranzicijskih ciljeva, što se očituje i u višoj prosječnoj ocjeni.

U razdoblju od 2010. do 2012. dovršeno je devet projekata koji su, shodno tome, izišli iz aktivnog portfelja Banke. Među njima, sedam ih je u potpunosti ostvarilo svoje predviđene tranzicijske ciljeve. Ti su projekti ravnomjerno raspoređeni po svim sektorskim skupinama. Preostala dva projekta koja su dovršena svoj su očekivani tranzicijski učinak postigla tek djelomice.

2. POSLOVNO OKRUŽENJE

2.1. Politički kontekst

Aktualna hrvatska Vlada oformljena je koncem 2011., nakon što je oporbena koalicija lijevog centra odnijela pobjedu na općim izborima održanim u prosincu te godine. Vladajuću četverostranačku koaliciju predvodi Socijaldemokratska partija (SDP), stranka lijevog centra. Napori koje treba uložiti radi još dublje integracije u EU i dalje su glavno vanjsko uporište za sveobuhvatne reforme. U prosincu 2011. Hrvatska je potpisala Ugovor u pristupanju EU, koji je potom podržan na državnom referendumu, pri čemu se više od 60 posto građana izjasnilo u korist pristupanja, a u ožujku 2012. ga je potvrdio i Hrvatski sabor. Hrvatska je na putu ka punopravnom članstvu u EU počevši od 1. srpnja 2013. godine. Zbog slabosti koje se još uvijek javljaju na određenim područjima, Hrvatska je bila podvrgnuta posebnom mehanizmu prepristupnog praćenja (tzv. monitoringa), koji je uspostavila EK i kojim je utvrđeno više područja na kojima su neophodni daljnji napori, uključujući reformu javne uprave i pravosuđa i poboljšanje uvjeta za poslovanje. No, općenito gledano, postignut je napredak. Konačno izvješće o praćenju napretka Republike Hrvatske napravljeno je krajem ožujka 2013. Europska komisija je zaključila da je Hrvatska ispunila prioritetne aktivnosti koje su bile navedene u prethodnim izvješćima o napretku i pokazala sposobnost da ispuni sve preostale obveze na vrijeme prije pristupanja. Europska unija je više puta dala jasno do znanja kako Hrvatska do 1. srpnja 2013. mora biti spremna preuzeti sve odgovornosti koje proistječu iz članstva i kako nije predviđen nikakav mehanizam nadzora nakon njenog ulaska u članstvo, za razliku od mjera koje su u prošlosti donesene prilikom pristupanja nekih drugih zemalja.

---

² Tj. svi aktivni projekti od čijeg je potpisivanja proteklo više od 6 mjeseci i čiji je tranzicijski učinak barem jednom ocijenjen primjenom Sustava za praćenje tranzicijskog učinka (*Transition Impact Monitoring System – TIMS*).

³ Prosječna ocjena predstavlja kombinaciju pripadajuće ocjene potencijala u smislu tranzicijskog učinka i ocjene rizika za tranzicijski učinak. Očekivani tranzicijski učinak projekta obično se prati jednom godišnje i ocjenjuje na brojevanoj ljestvici od 1 do 8, pri čemu ocjene od 1 do 3 ukazuju na većinom ostvaren učinak, ocjene od 3 do 6 znače da je projekt uglavnom na putu ka ostvarenju tranzicijskih ciljeva, a ocjene 7 i 8 ukazuju na minimalni tranzicijski učinak ili prekomjerne rizike.

Regionalna i prekogranična suradnja i dalje je među prioritetima hrvatske vanjske politike. Položaj što će ga Hrvatska zauzeti kao najnovija članica EU-a s prostora jugoistočne Europe (JIE) mogao bi ojačati njenu ulogu mosta između EU-a i Zapadnog Balkana te bi trebao potaknuti daljnju regionalnu suradnju na području JIE.

2.2. Makroekonomski kontekst

U zadnje četiri godine, Hrvatska prolazi kroz dugotrajno razdoblje gospodarske stagnacije ili recesije, što je uvelike posljedica svjetske financijske krize. Nakon dvogodišnjeg pada proizvodnje u 2009. i 2010. i nulte stope rasta BDP-a u 2011. godini, zemlja je 2012. opet zapala u recesiju. U okolnostima sve manje vanjske i slabe domaće potražnje, BDP je u 1. i 2. tromjesečju pao za 1.3 odnosno 2.1 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Prema privremenim procjenama za čitavu 2012. godinu, proizvodnja se smanjila za približno 2 posto. U novijim se kretanjima očituje kako prelijevanje posljedica tekuće krize na prostoru eurozone, tako i tvrdokornost duboko ukorijenjenih strukturnih problema. Stopa nezaposlenosti dosegla je 16 posto radne snage, a u kratkoročnom razdoblju izgledna su i daljnja otpuštanja jer nekima od velikih javnih poduzeća predstoji značajno restrukturiranje i smanjenje broja zaposlenih.

Godišnja inflacija rasla je od ožujka 2012 godine, a u rujnu se popela na 5 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, da bi se do kraja godine blago smanjila na približno 4.5 posto. Taj je porast bio djelomice povezan s povećanjem stope PDV-a za dva postotna boda, tj. na 25 posto, koje je na snagu stupilo u ožujku 2012. Tijekom 2012. Hrvatska narodna banka, koja provodi politiku strogo upravljanog plivajućeg deviznog tečaja, nekoliko je puta intervenirala na deviznom tržištu. Kao rezultat toga, međunarodne pričuve blago su porasle. Razina deviznih pričuva pokriva oko sedam mjeseci uvoza, dok je pokrivenost kratkoročnog duga od kraja 2012. nešto iznad 90 posto.

Vlada je krenula s provedbom plana fiskalne konsolidacije. U porezni sustav uvedene su promjene. Osim spomenutog povećanja stope PDV, Vlada je uvela i novi porez na isplatu dividende i ukinula porez na reinvestiranu dobit. Za kasnija razdoblja ove godine, u planu su i prijedlozi za uvođenje poreza na imovinu. U 2011. godini, deficit opće države dosegao je 4.7 posto BDP-a, što je blago iznad predviđene razine. U 2012. godini, Vlada je deficit uspjela smanjiti na 3.5 posto BDP, uglavnom zahvaljujući boljem ostvarenju prihoda. No, proračunom za 2013. godinu predviđa se lagani porast na 3.8 posto BDP-a, a planirani su rashodi u nesuglasju s Vladinim vlastitim Zakonom o fiskalnoj odgovornosti, kojim se zahtijeva smanjivanje udjela državnih rashoda u BDP-u za najmanje jedan postotni bod godišnje dokle god se ne dosegne primarni fiskalni saldo.

Ranjivost financijskog sektora ogleda se u razduživanju i rastućem iznosu loših plasmana. Prema regionalnim standardima, bankarski sustav je dobro razvijen, likvidan i dobro kapitaliziran (u lipnju 2012. stopa adekvatnosti kapitala bila je iznad visokih 20 posto). No, iznos loših plasmana je u porastu, pri čemu je na kraju 2012. dosegao je 14 posto ukupnih plasmana, a u drugom tromjesečju 2012. pojačali su se i pritisci u pravcu zaduživanja, premda su od tada popustili.

Kratkoročni gospodarski izgledi su neizvjesni, a ovisit će o dinamici sveukupnog gospodarskog rasta na prostoru eurozone. Prema trenutnim osnovnim predviđanjima,

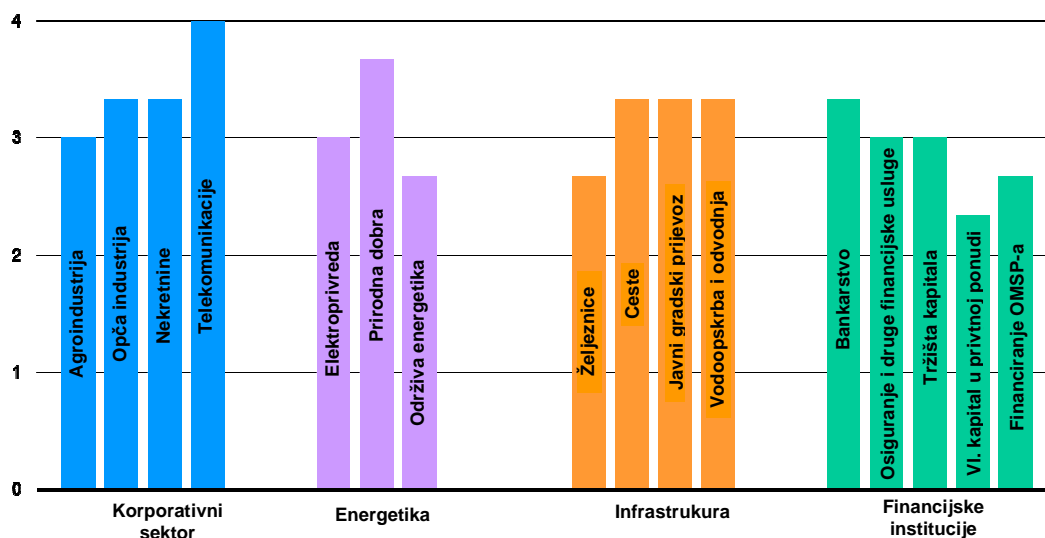
izgledno je kako će gospodarstvo 2013. iznova krenuti uzlaznom putanjom, ali stopa rasta bit će vrlo niska, vjerojatno ispod jedan posto. Srednjoročno gledano, hrvatsko će gospodarstvo dobiti zamah ulaskom u EU i, možda, provođenjem dugo očekivanih reformi javne uprave i tržišta rada. No, opasnosti od pogoršanja prilika su znatne. Hrvatsko je gospodarstvo malo i otvoreno te je, kada su posrijedi trgovinska razmjena i ulaganja, čvrsto povezano s eurozonom i izloženo visokom vanjskom dugu. Zbog toga je zemlja osjetljiva na daljnje pogoršanje gospodarskih uvjeta u ovoj regiji.

2.3. Kontekst strukturnih reformi

Hrvatska u mnogo pogleda predstavlja naprednu tranzicijsku zemlju, ali je, sveukupno gledano, i dalje suočena sa znatnim tranzicijskim izazovima. Tržište je uglavnom liberalizirano i pokazuje razmjerno visok stupanj sofisticiranosti na području financijskih usluga. Tijekom godina, napredak je ostvaren i u reformi infrastrukture. Bankarski sektor je dobro prebrodio financijsku krizu te je i nadalje zdrav i likvidan. No, u usporedbi s mnogim drugim tranzicijskim zemljama, država još uvijek igra bitnu ulogu. Mnoga poduzeća i dalje su pod državnim nadzorom ili sa značajnim udjelima države, a zanimanje kupaca za tu imovinu pokazalo se ograničenim. Napori koje uzastopne vlade ulažu u privatizaciju hrvatskih brodogradilišta zadnjih su se godina pojačali u kontekstu pristupanja zemlje EU-u, pa se početkom 2013. taj proces približio kraju. No, i dalje se čeka na važne reforme na područjima poput javne uprave, fleksibilnosti tržišta rada te reforme zemljišnih knjiga i katastra.

Prema Bančinoj godišnjoj ocjeni tranzicijskih izazova u 16 sektora (vidi EBRD-ovo *Izvješće o tranziciji za 2012.*), Hrvatska zaostaje za većinom drugih srednjoeuropskih i baltičkih država (vidi sliku 2). Zemlja stoji dobro u korporativnim sektorima, gdje se preostali tranzicijski jazovi većinom ocjenjuju kao mali, te na nekim područjima infrastrukture, u čemu se ogleda sveukupni napredak ostvaren tijekom svih ovih godina, poglavito u cestovnom sektoru. No, čak i tu predstoje znatni izazovi u smislu promicanja institucionalne reforme i šireg sudjelovanja privatnog sektora. Kada su posrijedi reforme, veliki izazovi i dalje su prisutni na području vodoopskrbe i odvodnje te željeznica. Na području energetike, najveći tranzicijski izazov vezan je uz elektroenergetski sektor, osobito kada je posrijedi tržišna struktura. Kao i u slučaju drugih naprednih zemalja, tranzicijski jazovi u financijskom sektoru uglavnom se odnose na poboljšanje pristupa financijskim sredstvima za potrebe obrtnika, mikro, mala i srednja poduzeća i razvoj tržišta rizičnog kapitala s privatnom ponudom. U narednim mjesecima možda predstoje i važne privatizacije u bankarstvu (Hrvatska poštanska banka) i osiguranju (Croatia osiguranje).

Slika 2: Ocjene tranzicije u Hrvatskoj prema sektorima

Za opširniji opis tranzicijskih izazova u Hrvatskoj, vidi prilog 2.

2.4. Uvjeti za poslovanje

Premda su proteklih godina pokrenute razne reforme radi poboljšanja uvjeta za poslovanje, Hrvatska je na tom području i dalje suočena sa znatnim izazovima, što pokazuje i više anketa i analiza konkurentnosti i lakoće poslovanja, koje su provedene na razini čitave zemlje. Prema najnovijem godišnjem izvješću Svjetske banke o uvjetima poslovanja (*Doing Business*), Hrvatska zauzima 80. mjesto (među 185 zemalja). Osobito su niski pokazatelji vezani uz ishodenje građevinskih dozvola i zaštitu ulagača. Sličnu sliku daje i Indeks globalne konkurentnosti Svjetskog gospodarskog foruma za 2012./13. godinu, prema kojem Hrvatska među 144 zemlje zauzima 81. mjesto. U Ispitivanju poslovnog okruženja i uspješnosti poduzeća (BEEPS) za 2008./09. godinu, koje su zajednički proveli EBRD i Svjetska banka, hrvatski su poduzetnici kao tri najznačajnije prepreke za poslovanje istaknuli poreznu upravu, pravosuđe i manjak odgovarajućih vještina među radnom snagom.

2.5. Socijalni kontekst

U zadnjih deset godina, životni standard u Republici Hrvatskoj znatno se poboljšao i, mjerimo li ga uobičajenim gospodarskim pokazateljima poput BDP-a po glavi stanovnika, među najvišima je u tranzicijskim zemljama. U razdoblju od 2001. do 2011. godine, stvarni BDP po glavi stanovnika povećao se za gotovo četvrtinu, a prosječni dohodak usklađen prema paritetu kupovne moći postupno se približava standardima EU-a, pri čemu – prema procjenama Eurostata – trenutno doseže oko 60 posto prosjeka EU-a. Ostali pokazatelji razvijenosti, kao što su očekivani životni vijek, smrtnost dojenčadi i neishranjenost djece, također su bolji nego u većini tranzicijskih zemalja. No, unutar zemlje prisutne su velike razlike u visini primanja, a određena seoska područja i dalje muči siromaštvo.

Nejednakost u primanjima još uvijek je prilično izražena. U 2011. godini, na 10 posto najbogatijih hrvatskih građana otpadalo je 22.9 posto, a na 20 posto najbogatijih gotovo 40 posto ukupnog nacionalnog dohotka. Nasuprot tome, udio 20 posto najsiromašnijih hrvatskih građana u ukupnom dohotku je u 2011. godini dosežao tek 7 posto, dok je na 40 posto

najsiromašnijih otpadalo samo 20 posto nacionalnog dohotka. U zadnjih nekoliko godina, nejednakost u primanjima se povećala. Ginijev koeficijent se s 29 iz 2003. godine popeo na 31 u 2011. godini.

Tijekom proteklog desetljeća, zabilježeno je vrlo skromno smanjenje nezaposlenosti jer su pozitivni pomaci iz vremena prije krize u zadnje četiri godine potkopani dubokom i dugotrajnom recesijom. U razdoblju od 2001. do 2008. godine, stopa nezaposlenost se gotovo prepolovila smanjivši se s 14,8 na 8,4 posto ukupne radne snage. No, otkako je 2009. započela kriza, naglo se povećava i trenutno iznosi 16 posto, što je najviša razina na području srednje Europe i Baltika (SEB).

Nezaposlenost ima značajnu rodnu i dobnu dimenziju. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa nezaposlenosti među muškarcima sa svojih 14,7 nadilazi stopu nezaposlenosti među ženama, koja trenutno doseže 14,3 posto. No, to se dijelom pripisuje i znatnom rodnom jazu u sudjelovanju u radnoj snazi (53,2 posto muškaraca u odnosu na 40,4 posto žena). Kada je posrijedi nezaposlenost, još izraženiji je dobni jaz. Stopa nezaposlenosti među mladima (osobama u dobi od 25 godina i manje) trenutno iznosi 36 posto, u usporedbi s 11,2 posto među ostalim stanovništvom.

Pristup obrazovanju još je uvijek ispod standarda OECD-a. Stopa upisa u osnovne škole u Hrvatskoj iznosi oko 87 posto u odnosu na gotovo opći pristup na prostoru OECD-a. Zamjetne su i razlike u stupnju obrazovanja između muškaraca i žena, osobito na višim razinama. Primjerice, na svakih 100 muškaraca koji imaju barem srednjoškolsko obrazovanje, samo je 79 žena s istim stupnjem obrazovanja. Pristup obrazovanja ima i regionalnu dimenziju. Broj osoba bez ikakvog obrazovanja dvostruko je veći u seoskim nego li u gradskim područjima. Konačno, prema podacima iz OECD-ovog Programa međunarodne ocjene učenika (PISA) za 2009. godinu, hrvatski učenici postižu bolje rezultate nego njihovi regionalni kolege s prostora zapadnog Balkana, ali slabije od prosjeka za OECD, osobito na području matematike.

Percipirani učinak svjetske gospodarske krize na građane Republike Hrvatske prilično je visok, o čemu svjedoči i anketa što su je EBRD i Svjetska banka provele pod nazivom “Život u tranziciji” (*Life in Transition Survey – L TS*). Naime, oko 55 posto kućanstava izjavilo je kako ih je kriza pogodila “jako” ili “prilično” u usporedbi s 42 posto koliko iznosi prosjek za sve tranzicijske zemlje. U velikom su dijelu kućanstava izjavili kako su, ne bi li se mogli nositi s krizom, morali smanjiti izdatke za ispunjenje temeljnih potreba kao što su osnovni prehrambeni proizvodi i zdravstvena skrb.

2.6. Pravni kontekst

Otkako je započeo proces pristupanja EU-u, Hrvatska je provela znatna poboljšanja zakonodavstva na brojnim područjima trgovačkog prava. Iako je hrvatski zakonodavni okvir uvelike usuglašen s normama EU-a, i dalje su prisutni određeni ključni izazovi.

U hrvatskom Ovršnom zakonu sada postoje odredbe o zasnivanju založnog prava na pokretnoj imovini i pravima bez prijenosa posjeda, dok Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima sadrži tek odredbe o založnom pravu s prijenosom posjeda. Ovakva rascjepkanost dovodi do povećanih i dokazano nepotrebnih transakcijskih troškova. Bolje uređivanje osiguranih transakcija njihovim uvođenjem u djelokrug Zakona o vlasništvu može biti vrijedno razmatranja. Olakšavanje faktorinških transakcija donošenjem zakonskih propisa o faktoringu moglo bi pripomoći unaprjeđivanju općeg pristupa financijskim sredstvima jer bi

usluge faktoringa tako bile transparentnije i pravno sigurnije. Širenjem obuhvata podataka koji se vode u registru obveza po kreditima (osiguranja, trgovinski krediti i komunalne usluge) poboljšala bi se kvaliteta kreditnog izvješćivanja i smanjili troškovi informacijske asimetrije.

U Hrvatskoj je do brojnih poboljšanja u korporativnom upravljanju uglavnom došlo uslijed usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a. Zahvaljujući tome, korporativno upravljanje je sve bolje, ali i dalje su prisutni određeni ključni izazovi.

Što se tiče propisa o nelikvidnosti, novim Zakonom o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi uvodi se postupak predstečajne nagodbe zamišljen radi operativnog i poslovnog restrukturiranja dužnika ne bi li mu se omogućio nastavak poslovanja i nakon nastanka nelikvidnosti. Ostaje za vidjeti koliko je ovaj sustav zaista djelotvoran.

Od početka procesa pristupanja EU-u, Hrvatska je znatno poboljšala i svoj pravosudni sustav. Područja za daljnja poboljšanja odnose se na mjere poput nastavka sustavne i stručne izobrazbe sudaca u vezi s pitanjima trgovačkog prava, uspostave sveobuhvatne i ažurne baze podataka o sudskim odlukama, daljnjeg jačanja ovršnog sustava i uvođenja mjera kojima se potiče mirenje u trgovačkim sporovima.

Zemlja je ostvarila znatan napredak u pravcu stvaranja djelotvornog sektora energetske učinkovitosti, ali treba uložiti daljnje napore u uspostavu okvira za energetske učinkovitost u pojedinačnim sektorima sukladno normama EU-a, kao i u uvođenje neophodnih provedbenih mehanizama te osiguravanje jačanja odgovarajućih kapaciteta.

Konačno, uz sveobuhvatan pristup Vlade razvoju i provedbi JPP-a te novi Zakon o koncesijama, JPP-i bi u bliskoj budućnosti mogli donijeti znatnu korist, iako još uvijek nedostaju neke važne pretpostavke za financiranje projekata JPP-a.

2.7. Kontekst energetske učinkovitosti i klimatskih promjena

Potrošnja primarne energije po jedinici BPD-a u Hrvatskoj je približno dva puta veća od prosjeka za 27 članica EU-a. No, kako će u srpnju 2013. postati punopravnom članicom EU-a, Hrvatska je provela sveobuhvatan program liberalizacije tržišta i preustroja energetskog sektora, pri čemu je snažan naglasak stavila na usklađivanje svog energetskog zakonodavstva pravnoj stečevini Zajednice.

Zadnjih godina, Hrvatska radi na jačanju regionalne suradnje i uzajamne ovisnosti, čime se povećava sigurnost opskrbe energijom i tržišno natjecanje na prostoru čitave regije i EU-a. No, Hrvatska i dalje treba raditi na boljem funkcioniranju plinskog i elektroenergetskog tržišta te promicanju obnovljivih izvora energije.

Energetska učinkovitost igra važnu ulogu u energetskoj politici Republike Hrvatske. Tako je 2008. dovršen generalni plan energetske učinkovitosti te je donesen Zakon o učinkovitom korištenju energije u neposrednoj potrošnji. Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti (NAPEnU) izrađen je radi udovoljavanja zahtjevima iz direktive EU-a o učinkovitom korištenju energije u neposrednoj potrošnji i energetskim uslugama. Tim se planom postavljaju ciljevi u pogledu energetskih ušteda te se predlažu konkretne mjere i koraci koji će doprinijeti njihovome ispunjenju.

Hrvatska raspolaže i golemim potencijalom na području obnovljivih izvora energije, a cilj joj je da u ukupnoj neposrednoj potrošnji električne energije njihov udio dosegne 20%. Radi udovoljavanja zahtjevima iz Direktive EU-a o obnovljivim izvorima energije (2009/28/EC), godine 2010. donesen je Nacionalni akcijski plan za obnovljive izvore energije (NAPOIE). No, u Hrvatskoj još uvijek postoje mnoge prepreke koje ometaju brži razvoj OIE. Riječ je o (i) složenim postupcima izdavanja odobrenja, pri čemu nema pojednostavljenih postupaka za razvoj projekata obnovljivih izvora energije; (ii) potreba za boljom koordinacijom među vladinim tijelima nadležnim za obnovljive izvore energije, uz posljedično pretjeranu složenost postupaka za utvrđivanje politike, njenu provedbu i razvoj projekata; (iii) monopolu koji HEP, državno, vertikalno integrirano poduzeće, zapravo drži na elektroenergetskom tržištu, a koji predstavlja prepreku za nove neovisne proizvođače električne energije; i (iv) prilično slaboj osviještenosti i stručnosti poslovnih banaka u pogledu projekata obnovljivih izvora energije.

Cijene energenata rastu u čitavoj regiji, pa tako i u Hrvatskoj. Povećanja cijena energenata tvrtkama daju poticaj za poboljšanje energetske učinkovitosti, što je djelotvoran odgovor u smislu smanjivanja troškova i ublažavanja negativnih učinaka krize. U Hrvatskoj su znatne mogućnosti za ulaganja u energetska učinkovitost još uvijek neiskorištene, a na tržištu su i dalje prisutne brojne prepreke.

Prilagođavanje klimatskim promjenama

Hrvatska je izložena čitavom nizu predviđenih posljedica klimatskih promjena, poglavito kada su u pitanju vodna dobra i priobalna područja. U svom Petom nacionalnom izvješću prema Okvirnoj konvenciji UN-a o promjeni klime (UNFCCC) iz 2010., Hrvatska navodi kako se u narednim desetljećima u čitavoj zemlji očekuje porast srednjih temperaturnih vrijednosti. Smanjenja godišnjih količina oborina predviđaju se u priobalnim područjima, poglavito tijekom ljeta. Te promjene imaju važne posljedice po površinsko otjecanje, ali i po vodna dobra općenito. Predviđa se kako će na priobalna područja utjecati i porast razine mora i njegove posljedice. Poboljšanja vodoopskrbne infrastrukture i učinkovitosti korištenja vode u poljoprivredi i industriji bit će od prioritetne važnosti. Očekuje se kako će na proizvodnju električne energije u hidroelektranama utjecati klimatski uvjetovane hidrološke promjene i smanjenja površinskog otjecanja, što će se morati uzeti u obzir prilikom ulaganja. Na energetska sektor mogle bi utjecati i promjene u vršnoj sezonskoj potrošnji, izazvane temperaturnim promjenama. Kod ulaganja u obalnu infrastrukturu poput luka, morat će se voditi računa o posljedicama porasta razine mora i erozije obale.

3. STRATEŠKA OPREDJELJENJA

Hrvatska se nalazi na važnoj prekretnici. Članstvo u Europskoj uniji je neminovno i za zemlju će predstavljati jedno od njenih najvećih postignuća. No, ostaje neizvjesno je li Hrvatska kadra do kraja iskoristi sve pogodnosti koje donosi članstvo u EU. Gospodarstvo joj je zadnje četiri godine u recesiji ili stagnaciji, povjerenje ulagača je na niskoj razini, a kratkoročni izgledi za rast su skromni. Premda su reforme na čitavom nizu područja znatno unapredovale od sredine devedesetih godina 20. stoljeća, gospodarstvo je i dalje suočeno s brojnim izazovima temeljitog restrukturiranja, i to kako u još uvijek velikom i neučinkovitom javnom sektoru, tako i u privatnom sektoru. Stoga će se Banka u predstojećem stratejskom razdoblju usredotočiti na sljedeće pravce strateškog djelovanja:

- **Ublažavanje posljedica krize i vraćanje na put održivog rasta.** Promatramo li zemlje regije, Hrvatska je među onima koje su bile najteže pogođene svjetskom krizom iz 2008. i 2009. godine, od kada teškom mukom nastoji krenuti put oporavka. U svjetlu novog zajedničkog plana djelovanja MFI-a, zamišljenog radi promicanja rasta u srednjoj i jugoistočnoj Europi, Banka će svoje financiranje prilagoditi ne bi li odgovorila na možebitnu potražnju za dugoročnim ulaganjima, kao i za financiranjem obrtnog kapitala te poslovnim i financijskim restrukturiranjem. Potpora korporativnom sektoru bit će usmjerena kako prema stranim ulagačima, tako i prema domaćim tvrtkama, što uključuje i sudjelovanje financijskih posrednika za potrebe malog i srednjeg poduzetništva. Ulaganja Banke bit će potpomognuta strateškim dijalogom kojim će se promicati gospodarsko restrukturiranje, diverzifikacija i poboljšanje poslovnog ozračja i korporativnog upravljanja.
- **Iskorištavanje pogodnosti ulaska u EU radi napredovanja u tranziciji.** Ulazak u EU Hrvatskoj bi trebao bi omogućiti dobivanje značajnih pogodnosti, ali one će ovisiti o daljnjem razvoju administrativnih kapaciteta i produbljivanju strukturalnih reformi. Po ulasku u EU, Hrvatska će dobiti pristup pozamašnim sredstvima iz strukturalnih fondova EU-a. No, iskustvo pokazuje kako nove članice često imaju teškoća s djelotvornim apsorpiranjem tih sredstava. K tome, tvrtkama iz privatnog sektora možda će biti teško prevladati izazov pojačanog natjecanja na jedinstvenom tržištu. Banka će s tijelima vlasti i EU-om tijesno surađivati na odabranim područjima na kojima se sredstva iz strukturalnih fondova mogu koristiti u sprezi sa sredstvima Banke, a sve kako bi se ubrzala tranzicija. To se odnosi i na sektor komunalnih djelatnosti, gdje će Banka nastojati olakšati proces konsolidacije. Isto tako, Banka će osigurati sredstva kako bi tvrtkama olakšala ulaganja u podizanje njihove konkurentnosti na tržištima EU-a, ali ta će sredstva uglavnom plasirati preko financijskih posrednika.
- **Restrukturiranje i komercijaliziranje javnih poduzeća.** Jedan od razloga za daljnju stagnaciju gospodarstva leži u teškoćama u restrukturiranju velikih komunalno-infrastrukturnih poduzeća. Vlada je započela s radom na rješavanju tog pitanja, pri čemu su prvi koraci poduzeti restrukturiranjem Hrvatskih željeznica. Zbog pristupanja Hrvatske EU-u, posao reformiranja javnih poduzeća postaje još hitniji jer je sposobnost zemlje za apsorpiranje sredstava iz strukturalnih fondova EU-a uvjetovana jačanjem kapaciteta i poboljšanjem financijskog stanja i poslovanja javnosektorskih subjekata. Banka će s vlastima surađivati na ubrzanju reforme javnih poduzeća u sektoru infrastrukture.

U svim tim sektorima i u skladu s provedbom svojih mjerodavnih strategija i inicijativa, Banka će sa svojim novim klijentima i s mjerodavnim tijelima Vlade raditi na promicanju učinkovitog korištenja sredstava kroz strateški dijalog, a u suradnji i s HBOR-om ukoliko bude moguće, i na programima financiranja i izravnih ulaganja u privatne tvrtke uz pomoć posebno prilagođenih kreditnih linija iz kojih će svoja sredstva plasirati preko domaćih poslovnih banaka, ali i u sklopu svojih vlastitih ulaganja u javna komunalna poduzeća. Banka će sa svojim novim i postojećim klijentima raditi i na promicanju ravnopravnosti spolova i ženskog poduzetništva. S jednim od najvećih agroindustrijskih poduzeća u Hrvatskoj, Banka trenutno radi na potpori promicanju jednakih mogućnosti na radnom mjestu. Projekt je zamišljen kako bi u ovom sektoru proizveo zamjetan pokazni učinak. Općenito gledano, klijenti će se poticati na promicanje jednakih mogućnosti na radnom mjestu i u tome će, prema potrebi, dobiti i potporu.

3.1. Ključni izazovi i operativni odgovori

3.1.1. Ublažavanje posljedica krize i vraćanje na put održivog rasta

Tranzicijski izazovi

- Razvoj privatnog sektora sputan je nepovoljnim poslovnim ozračjem, velikom birokracijom i krutim tržištem rada.
- Znatnom broju domaćih tvrtki potrebno je financijsko i poslovno restrukturiranje, a nemaju pristupa dugoročnijeg financiranja, uključujući financiranje obrtnog kapitala, što im priječi možebitna ulaganja u povećanje konkurentnosti, podizanje energetske učinkovitosti i projekte tehnološke obnove. Mnoge privatne tvrtke u Hrvatskoj imaju znatnih problema s korporativnim upravljanjem.
- Zadnjih deset godina, u Hrvatskoj je bilo malo izravnih stranih ulaganja. Da bi se strani ulagači privukli i uključili u projekte dogradnje postojećih ili razvoja novih kapaciteta te tako otvorili nova radna mjesta i omogućili prijenos tehnologija i znanja, valjalo bi poboljšati ulagačko ozračje kao i financijsku potporu, osobito za srednja poduzeća.

Operativni odgovor

Kako bi omogućila restrukturiranje i potporu privatnom sektoru, Banka će nastojati osigurati dugoročnija ulaganja i financiranje obrtnog kapitala za potrebe zdravih domaćih tvrtki te će se truditi prepoznati za sebe prihvatljive i ekonomski isplative prilike za financijsko i poslovno restrukturiranje tvrtki uz pomoć dužničkog i vlasničkog kapitala, uključujući i preko svog Fonda za financiranje domaćeg poduzetništva (LEF), kao i novog Fonda za širenje poduzetništva (ENEF).

Kako bi promicala izravna strana ulaganja, Banka će podupirati strane ulagače, a osobito srednja poduzeća koja raspolažu potencijalom za prijenos znanja i tehnologija, kao i otvaranje održivih radnih mjesta u Hrvatskoj. Usporedo s time, Banka će pomagati i tijelima vlasti u promicanju Hrvatske kao odredišta za ulaganja.

Kako bi kreditno sposobnim domaćim tvrtkama olakšala pristup financijskih sredstvima, Banka će se pobrinuti za financiranje domaćih banaka i strukturirati ga na način da omogući lakše odobravanje zajmova za restrukturiranje OMSP-a i srednjih korporacija, a sve u skladu s dobrim bankarskim načelima.

Politika strateškog dijaloga

Banka će, zajedno s EU-om i Svjetskom bankom, nastaviti sa sudjelovanjem u strateškom dijalogu o poboljšanjima poslovnog ozračja te će nastojati prepoznati jedno do dva područja za ulaganje usredotočenih i tehničkom suradnjom potpomognutih napora u smanjivanje regulatornih prepreka.

Da bi ublažila manjak likvidnih i obrtnih sredstava u gospodarstvu, Banka će nastaviti s radom na programu skladišnica za žitarice, gdje je - nakon donošenja mjerodavnog zakona - potrebno izraditi i donijeti i provedbene propise. Banka će nastaviti i s pružanjem tehničke pomoći u izradi novog zakona o društvima za faktoring kako bi toj važnoj podskupini financijskih institucija pružila potporu u širenju njihove lepeze proizvoda radi osiguravanja obrtnog kapitala za poduzetništvo.

3.1.2. Iskorištavanje pogodnosti ulaska u EU radi napredovanja u tranziciji

Tranzicijski izazovi

- Osposobljenost domaćih obrtnika, mikro, malih i srednjih poduzeća za izradu odgovarajućih projektnih prijedloga i poslovnih planova radi pristupa sredstvima EU-a prilično je ograničena. Takvim bi poduzetnicima dobro došlo i srednjoročno financiranje za potrebe njihovog sufinanciranja bespovratnim sredstvima EU-a.
- U svojim nakanama da potiče ulaganja u poboljšanja energetske učinkovitosti javnih zgrada te promiče energetske učinkovitost stambenih objekata, Vlada bi izvukla korist kako iz savjeta o strateškoj politici, tako i iz sufinanciranja bespovratnim sredstvima EU-a, a sve kako bi se postigla kritična masa.
- Kako bi se postigla kritična masa Vladini planovi za poticanje ulaganja u poboljšanje energetske učinkovitosti u javnim zgradama, kao i za poticanje stambene energetske učinkovitosti, imat će koristi i od strateških savjeta i od potpora EU sufinanciranja.

Operativni odgovor

Kako bi pomogla obrtnicima, mikro, malim i srednjim poduzećima, Banka će od svojih partnerskih banaka, koje u obliku podzajmova plasiraju sredstva iz njenih kreditnih linija, tražiti da se obvežu na pružanje savjetodavne podrške obrtnicima, mikro, malim i srednjim poduzećima kako bi im, kao svojim klijentima, olakšale pristup sredstvima iz fondova EU-a. Uz pomoć instrumenata potpore malom poduzetništvu, Banka će nastaviti s pružanjem savjetodavnih usluga obrtnicima, mikro, malim i srednjim poduzećima na području konkurentnosti i energetske učinkovitosti, pri čemu će prenositi znanje i surađivati s Hrvatskom agencijom za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST).

Kako bi doprinijela napretku tranzicije u komunalnom sektoru lokalne samouprave, Banka će težiti tome da financijska i poslovna ostvarenja komunalnih poduzeća iz djelatnosti vodoopskrbe i odvodnje pospješi podupiranjem kritične mase ulaganja, osobito uz sufinanciranje sredstvima iz fondova EU-a, kao i konsolidiranjem tih komunalnih poduzeća. Isto tako, Banka, uz informiranje Vlade, će nastojati prepoznati i projekte na području gospodarenja krutim otpadom i javnog gradskog prijevoza, čijem bi razvoju mogla pripomoći i koje bi nakon toga mogla financijski poduprijeti bez oslanjanja na državna ili gradska jamstva, uključujući i kroz modele JPP-a i sufinanciranje sredstvima iz fondova EU-a.

Kako bi potaknula ulaganja u poboljšanja energetske učinkovitosti, Banka će u sklopu Programa financiranja održive energije na zapadnom Balkanu osigurati kreditne linije iz kojih će se sredstva u obliku podzajmova plasirati za potrebe projekata energetske učinkovitosti u komunalnom sektoru lokalne samouprave i sektoru mikro, malih i srednjih poduzeća te će pružati odgovarajuće savjetodavne usluge radi pomoći u pripremi tih ulaganja. Nastavno na taj prvobitni rad, Banka će s mjerodavnim Vladinim tijelima, a poglavito s Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, surađivati na osmišljanju daljnjih programa financiranja odgovarajućom spregom bespovratnih sredstava (bilo EU-a ili Vlade) i kredita HBOR-a i poslovnih banaka, a sve kako bi se u lokalnoj samoupravi i sektoru mikro, malih i srednjih poduzeća potaknula ulaganja u energetske učinkovitost.

Strateški dijalog

Banka će Vladi nastojati pružiti potporu u strateškom planiranju i pripremi projekata za razdoblje Financijskog okvira od 2014. do 2020. godine, i to na sljedećim područjima svoga rada: financiranje malog i srednjeg poduzetništva, energetska učinkovitost i komunalna infrastruktura u lokalnoj samoupravi.

U okviru Programa za održivi razvoj Zapadnog Balkana, Banka će na raspolaganje staviti tehničko-savjetodavne usluge radi pomoći u pripremi zakonodavnog okvira kojim će se omogućiti proračunski neutralno financiranje ulaganja u energetska učinkovitost na razini lokalne samouprave, a samim time i pokretanje takvih ulaganja.

Banka će istražiti mogućnost korištenja sredstava iz strukturnih fondova EU-a za programe tehničke pomoći.

3.1.3. Restrukturiranje i komercijaliziranje javnih poduzeća

Tranzicijski izazovi

- Vlada je pokrenula novu inicijativu restrukturiranja državnih poduzeća s područja prijevoza, pri čemu je započela sa sektorom željeznica. Iako su sada podijeljene na djelatnosti održavanja i izgradnje infrastrukture, putničkog prijevoza i prijevoza tereta, Hrvatske će se željeznice i dalje trebati komercijalizirati i podizati učinkovitost kako bi sektor postao konkurentan i kako bi se ublažili pritisci u pogledu subvencija iz državnog proračuna.
- Vlada se nedavno prihvatila i restrukturiranja državnih poduzeća za autoceste, tj. HAC-a i Autoceste Rijeka-Zagreb, uključujući moguće restrukturiranje duga uz uključivanje privatnih operatera. Dodatna bi se učinkovitost trebala ostvariti ugovornim ustupanjem poslova održavanja privatnom sektoru.
- Na elektroenergetskom tržištu prevlast još uvijek ima HEP, nacionalno elektroenergetsko poduzeće u državnom vlasništvu, koje u svojim rukama ima i najveću hrvatsku tvrtku za pružanje usluga u energetici (ESCO), a vlasnik je i upravlja i glavnim toplinarskim tvrtkama. Ključni izazovi su povećanje sudjelovanja privatnog sektora u ovoj djelatnosti i pojačana dodjela prekograničnih prijenosnih kapaciteta.
- Ulaganjima u odgovarajuću infrastrukturu i uz sudjelovanje privatnog sektora, Hrvatska će morati dodatno diverzificirati svoje pravce i izvore dobave plina i nafte.
- U 2013. godini Hrvatska pošta suočava se s potpunom liberalizacijom tržišta poštanskih usluga (iako je neformalna liberalizacija započela znatno ranije te je Hrvatska pošta dočekala 2013. godinu s manje od 70% udjela na tržištu). Krajem 2012. godine Hrvatska pošta izradila je i predstavila strategiju razvoja od 2013. do 2018. godine, koja obuhvaća kako troškovno restrukturiranje, tako i stabilizaciju prihoda, razvoj novih usluga i optimiziranje svih procesa u cilju maksimalne efikasnosti.

Operativni odgovor

Kako bi promicala tranziciju u prometnom sektoru, Banka će nastojati iznaći načine podupiranja provedbe mjera restrukturiranja željezničkog i cestovnog sektora u Hrvatskoj, a sve u sprezi s financiranjem programa kapitalnih izdataka za unaprjeđivanje regionalnih veza. Banka će podupirati održive privatizacije, uključujući željeznički prijevoz tereta odnosno

sporedne djelatnosti željezničkih tvrtki. Cilj će joj biti i potpora privatnim operaterima lučkih terminala, logističkih usluga i kombiniranog prijevoza, što uključuje i primjenu modela JPP.

Kako bi pripomogla tržišnom natjecanju, učinkovitosti i privatnom sudjelovanju u elektroenergetskom sektoru, Banka će tragati za mogućnostima financiranja ulaganja u učinkovitost elektroenergetskog poduzeća (npr. pametne mreže i pametna brojlila), kao i ulaganja u proizvodnju električne energije uz sudjelovanje privatnih tvrtki, osobito na području obnovljivih izvora energije.

Kako bi promicala energetska sigurnost, Banka će, uz pomoć podloga za određivanje prioriteta utvrđenih u sklopu Zajednice za energiju, razmotriti mogućnost potpore ulaganjima u plinski i naftni sektor radi jačanja sigurnosti opskrbe.

K tome, Banka će dodatno istražiti načine poticanja privatnog sektora na sudjelovanje u pružanju poštanskih logističkih usluga, primjerice, kroz modele JPP-a ili EU/JPP-a zamišljene radi novih ulaganja.

Strateški dijalog

Banka će nastaviti s podupiranjem regulatorne reforme na području željezničke infrastrukture, uključujući poboljšanje metodologije naplate pristojbi za pristup željezničkoj infrastrukturi.

Banka će u slučaju državnih poduzeća za autoceste podupirati eksternalizaciju usluga održavanja pružateljima iz privatnog sektora, kao i provedbu drugih mjera dogovorenih slijedom naših savjetodavnih usluga koje HAC-u pružamo u vezi s poboljšanjem korporativnog upravljanja.

Mobiliziranjem odgovarajućih bespovratnih sredstava, Banka će nastojati poduprijeti pripremu projekata JPP-a na području lokalne samouprave, uključujući financiranje po modelu EU/JPP.

3.2. Okolišne i društvene implikacije predloženih djelatnosti Banke

Kao dio svojih priprema za ulazak u EU, Hrvatska je pravnu stečevinu EU-a na području okoliša u potpunosti prenijela u svoje domaće zakonodavstvo. Time je postavljen čvrst okvir za strukturiranje svih projekata financiranih sredstvima EBRD-a u skladu s njegovom Okolišnom i socijalnom politikom ("OSP") i Izvedbenim zahtjevima ("IZ-ima"). No, kako se novi zakoni ne primjenjuju retroaktivno na postojeće projekte, uvedeno je prijelazno razdoblje tijekom kojega se izvjesne suglasnosti, odobrenja i dozvole za građenje izdane na temelju prijašnjih propisa još uvijek smatraju pravovaljanima. Stoga Banka i dalje treba budno paziti ne bi li osigurala ispunjavanje svojih IZ-a i okolišnih normi EU-a tijekom tog prijelaznog razdoblja i dok hrvatska nadležna tijela još uvijek razvijaju svoje kapacitete za primjenu i provedbu novog zakonodavstva usklađenog s propisima EU-a.

Izazove bi mogla donijeti i provedba direktiva EU-a, osobito kada se radi o izvođenju velikih novih infrastrukturnih projekata. Naime, Hrvatska je predložila da se oko 40 posto njenog teritorija proglasi zaštićenim područjima u okviru ekološke mreže Natura 2000. Zbog toga će se, kada su posrijedi potrebe u pogledu namjene zemljišta, svakako morati postići ravnoteža između infrastrukturnih projekata i zaštite ekološki osjetljivih područja i dragocjene biološke

raznolikosti od narušavanja i cjepkanja. Pri razmatranju financiranja infrastrukturnih projekata, EBRD će nastaviti s primjenom zahtjeva iz svoje politike zaštite biološke raznolikosti jer bi ti projekti mogli štetno utjecati na biološku raznolikost i/ili područja predložena za zaštitu u sklopu mreže Natura 2000. EBRD će posebnu pozornost posvetiti vođenju brige o poštivanju propisanog postupka pri obavljanju procjena utjecaja projekata na okoliš i društvo, kao i o tome da sastavni dio rada na tim projektima bude i upoznavanje javnosti te javne rasprave kojima će se osigurati sudjelovanje svih dionika.

Proaktivno uključivanje dionika će poslužiti i kao važno sredstvo ublažavanja utjecaja na društvo te jamstvo poštivanja zahtjeva iz OSP-a i IZ-a u pogledu društvene održivosti, osobito u slučajevima kada bi projekti mogli štetno utjecati na nacionalne manjine, ljude kojima prijeti isključivanje iz društva i druge ugrožene skupine. Kod razmatranja projekata koji uključuju privatizaciju infrastrukturnih poduzeća (u prometnom, komunalnom i energetskom sektoru) i zahtijevaju programe restrukturiranja i racionaliziranja radne snage, EBRD će se nastojati pobrinuti da se zbrinjavanje tehnološkog viška obavi transparentno, na temelju dogovora i bez ikakve diskriminacije.

Financiranjem projekata na području okolišne infrastrukture iz djelokruga lokalne samouprave, Banci će se otvoriti značajne mogućnosti za ostvarivanje opipljivih okolišnih i društvenih koristi i poboljšanja na području javnog zdravlja. Očekuje se kako će financiranje sredstvima EU-a ublažiti ograničenja vezana uz financijske mogućnosti i zajamčiti da programi ulaganja budu prikladni za usuglašavanje sustava vodoopskrbe, odvodnje i gospodarenja krutim otpadom s IZ-ima Banke i normama EU-a.

Zdravlje i sigurnost bit će među važnim pitanjima o kojima će EBRD voditi računa u svim svojim projektima. U projektima na području prometne infrastrukture i javnog gradskog prijevoza, Banka će promicati mjere povećanja sigurnosti cestovnog prometa te će zahtijevati obavljanje procjena njegove sigurnosti. U svim sektorima, EBRD će s klijentima raditi na ublažavanju opasnosti po zdravlje i sigurnost, pri čemu će voditi brigu o propisnom projektiranju i primjeni najboljih običaja na području upravljanja sigurnošću.

4. PRISTUP KAPITALU: PRIVATNI I JAVNI IZVORI FINANCIJSKIH SREDSTAVA

4.1. Pristup kapitalu

Javni dug Hrvatske se u približno jednakom omjeru financira iz domaćih i vanjskih izvora. Glavnina domaćeg javnog duga financira se izdavanjem dužničkih vrijednosnih papira na domaćim tržištima kapitala, dok se četvrtina financira zajmovima banaka. Vanjski dug države većinom se financira posredstvom međunarodnih financijskih tržišta. Hrvatska je svoju prvu euroobveznicu u vrijednosti od 300 milijuna USD izdala još 1997. godine i od tada redovno poseže za međunarodnim tržištima kapitala. Prilikom zadnjeg izdanja u ožujku 2013. godine, Vlada je plasirala euroobveznice u iznosu od 1.5 milijardi USD s rokom dospjeća od deset godina i uz godišnji prinos od 5.50 posto. Jedna od tri glavne bonitetne agencije, Fitch, Hrvatskoj je za svoje državne obveznice dala ocjenu koja ih svrstava u investicijski razred samo od jedne dok su početkom 2013, Moody's i Standard & Poor snizili su rejting Hrvatske ispod rejtinga za investicije poslije publikacije proračuna za 2013 i zbog svoje nesigurnosti glede opredijeljenosti Hrvatske za fiskalnu prilagodbu.

S ulaskom stranih bankarskih grupacija u Hrvatsku, znatno se poboljšao pristup kreditnim sredstvima, i to kako za građane, tako i za gospodarstvo. S 2006. na 2007. godinu, rast ukupnih kredita dosegao je svoj vrhunac s prosječnom međugodišnjom stopom od preko 20 posto. No, s dolaskom svjetske financijske krize, taj se trend stubokom promijenio. Pritisci na strani ponude, koji su dolazili od matičnih banaka, su – zajedno s pritiscima na strani potražnje (rizik zemlje i potražnja za kreditima) – doveli do znatnog usporavanja rasta kredita, koje se nastavilo i kroz zadnjih par godina. U tom razdoblju, krediti su rasli po međugodišnjoj stopi od 2 do 7 posto, izuzev nekoliko mjeseci krajem 2009., početkom 2010. i 2012. godine, kada su zabilježili pad. Novija kretanja u 2013. daju neke znakove oporavka.

Na građane otpada oko 55 posto ukupnih kredita privatnom sektoru, a na gospodarstvo preostalih 45 posto. U zadnjih deset godina taj se relativni omjer nije bitnije mijenjao. Većina kredita je ili denominirana u nekoj stranoj valuti ili je za nju vezana (uglavnom za euro). Što se tiče OMSP-a, na pristup financijskim sredstvima osobito utječu ograničena likvidnost i pojačana nesklonost financijskog sustava prema riziku, što je posljedica financijske krize.

U Hrvatskoj je tržište kapitala razvijenije nego u drugim zemljama regije s kojima se uspoređuje, ali i dalje zaostaje za naprednim tržištima kapitala na prostoru EU-a. Dionicama se trguje na Zagrebačkoj burzi (ZSE), koja je utemeljena 1991. godine. ZSE raspolaže elektroničkim sustavom trgovanja od 1995. godine. U razdoblju krize, tržišna se kapitalizacija smanjila, pri čemu je na kraju 2011. iznosila 35,2 posto u odnosu na 51 posto iz 2009. godine, a likvidnost je prilično niska (omjer vrijednosti prometa i prosječne tržišne kapitalizacije u 2011. iznosio je 0,04). K tome, u 2012. je oko 85 posto transakcija sklopljeno izvan burze.

Na obvezničkim tržištima prevladavaju hrvatske državne obveznice i određene korporativne obveznice, a glavni sudionici tržišta su banke, mirovinski fondovi, uzajamni fondovi i osiguravajuća društva. Većina transakcija obavlja se izvan burze, pri čemu se izravno na burzi trguje u iznimno malom obujmu. Tržište korporativnih obveznica i dalje je nedovoljno razvijeno, pri čemu je obujam trgovanja krajnje nizak i neujednačen. Početkom 2011. godine na tržištu je bilo osam obveznica, od čega su održavatelji tržišta nudili izvršnu cijenu za njih šest.

4.2. Ostale MFI i Europska unija

Međunarodni monetarni fond

Hrvatska je članica Međunarodnog monetarnog fonda (MMF-a) od prosinca 1992. Zadnji financijski aranžman istekao je 2002. godine, a posljednje konzultacije prema članku IV. Statuta MMF-a obavljane su u studenom 2012. U izvješću s tih konzultacija posebno je naglašena potreba:

- da se tijekom 2013. i kroz dobar dio srednjoročnog razdoblja nastavi s postupnom ali postojanom konsolidacijom zasnovanom na rashodima, uz istodobnu zaštitu kapitalnih izdataka, pri čemu su hrvatske vlasti potaknute i da ustraju u svojim naporima da se porezna struktura vrati u ravnotežu tako da se smanji opterećenje na rad, a da se pritom ne utječe na porezne prihode; i
- da se donesu daljnje mjere strukturne reforme kako bi se povratila konkurentnost i potaknuo rast te da bi se ojačali apsorpcijski kapaciteti za korištenje sredstava iz fondova EU-a, što bi Hrvatskoj omogućilo da podupiranjem ulaganja koja pridonose rastu

iskoristi sve pogodnosti ulaska u EU, pri čemu su hrvatske vlasti dodatno potaknute na razvoj posebnih politika i davanje prvenstva mjerama koje su usmjerene na povećanje udjela radne snage u ukupnom stanovništvu, poboljšanje fleksibilnosti na tržištu radne snage i poticanje tržišnog natjecanja.

Grupacija Svjetske banke

Od 1993. godine, Svjetska banka je u Hrvatskoj osigurala sredstva za 47 projekata u vrijednosti od 3,3 milijarde USD. Zadnjih godina, u svom se radu usredotočila na pomoć Hrvatskoj u pripremama za uspješno uključivanje u EU i provedbi strukturnih reformi radi jačanja konkurentnosti i ublažavanja posljedica financijske krize. Projekti Svjetske banke su, između ostaloga, obuhvaćali trajnu potporu uspostavi cjelovitog sustava katastra i zemljišnih knjiga, kao i stalnu potporu osuvremenjivanju lučke infrastrukture u Rijeci te posredovanje u financiranju izvoza preko Hrvatske banke za obnovu i razvitak. U razdoblju od 2010. do 2012. godine, Svjetska banka je u Hrvatskoj plasirala sredstva u iznosu od 806 milijuna USD.

U srpnju 2012. godine, portfelj Međunarodne financijske korporacije (IFC-a) u Hrvatskoj težio je 130 milijuna USD. Svojim ulaganjima u Hrvatskoj, IFC je financirao projekte na području financijskih tržišta, opće proizvodnje, turizma i agroindustrije. Najnovija ulaganja IFC-a u Hrvatskoj obuhvaćaju sindicirani zajam za jednu vjetroelektranu i sudjelovanje u refinanciranju Atlantic Grupe u suradnji s EBRD-om. Savjetodavne usluge IFC-a odnosile su se na transparentnost i pojednostavljenje poreznog sustava te korporativno upravljanje, a sve u sklopu njegovih inicijativa za zapadni Balkan.

Svjetska banka trenutno radi na svojoj Strategiji partnerstva u Republici Hrvatskoj, pri čemu joj strateški prioriteti obuhvaćaju:

- javne financije (zajmovi za zdravstvo i socijalnu skrb; tehnička pomoć u upravljanju dugom i potencijalnim obvezama, srednjoročnom proračunskom planiranju, provjerama imovnog stanja za potrebe socijalnih programa, upravljanju poreznim sustavom i upravljanju pričuvama);
- konkurentnosti (zajmovi za reformu željeznica; tehnička pomoć u reformi upravljanja državnim poduzećima, reformi javne uprave, pojednostavljenju poslovnih procesa, istraživanjima i razvoju i podupiranju “pametne specijalizacije”; zajmovi IFC-a u kroz kreditne linije za energetske učinkovitost, obnovljive izvore energije i MSP, dugoročno financiranje infrastrukture, komunalnih djelatnosti i trgovine i tehničko savjetovanje radi omogućavanja sudjelovanja privatnog sektora na području infrastrukture); i
- izvlačenje najveće moguće koristi iz članstva u EU (priprema nacionalnog programa reformi radi djelotvornog korištenja sredstava iz fondova EU-a, jačanje kapaciteta javnog sektora za apsorpciju sredstava iz Strukturnih fondova EU-a i unaprjeđivanje hrvatske suradnje sa zemljama regije radi njihovog približavanja EU-u).

Europska investicijska banka

Svojim zajmovima u Hrvatskoj, EIB podupire projekte kojima zemlji pomažu u ispunjavanju kriterija za pristupanje EU-u i u brzom integriranju u EU. Do kraja 2012. godine, vrijednost zajmova koje je EIB-a odobrio u Hrvatskoj dosegla je oko 3 milijarde eura.

U razdoblju od 2010. do 2012. godine, EIB je svoje djelatnosti u Hrvatskoj pojačao kao odgovor na gospodarsku krizu. Tako je Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak odobrio oko 500 milijuna eura, a domaćim poslovnim bankama 170 milijuna eura. Ta je potpora uglavnom bila usmjerena prema ulaganjima u MSP, pri čemu su s domaćim financijskim institucijama i za potrebe projekata u javnom sektoru dogovorene nove kreditne linije za financiranje MSP-a u skladu prioritetima Vlade. Za ulaganja u infrastrukturu u unutrašnjosti zemlje, EIB je angažirao financijska sredstva u visini od 185 milijuna eura. EIB i Hrvatska također surađuju u području sufinanciranja EU projekata putem EIB-ovog zajma od 200 milijuna eura za sufinanciranje IPA-ISPA projekata.

U nadolazećim godinama, a što je bio slučaj i u drugim novim članicama EU-a, EIB namjerava pojačati financiranje infrastrukturnih projekata u Hrvatskoj te nastaviti sa širenjem svog kreditiranja lokalne samouprave radi poboljšanja infrastrukture u sektoru zaštite okoliša, zdravstva i obrazovanja, uz stavljanje posebnog naglaska na sufinanciranje sredstvima iz strukturnih fondova EU-a. EIB će nastaviti i s pružanjem potpore MSP-u.

Europska unija

Razdoblje od 2010. do 2012. bilo je obilježeno pojačanim naporima što ih je Hrvatska ulagala u završetak pregovora o pristupanju EU-u i jačanje svoje spremnosti za prevladavanje izazova i iskorištavanje pogodnosti koje donosi ulazak u EU. Zemlja je uspješno okončala svoje pristupne pregovore, a ugovor o pristupanju je u postupku ratifikacije u državama članicama EU-a, pri čemu je ulazak Hrvatske u Europsku uniju predviđen za 1. srpnja 2013.

U razdoblju koje prethodi pristupanju, Europska komisija će redovno pratiti provedbu daljnjih mjera kako bi se uvjerila pridržava li se Hrvatska pravne stečevine Zajednice i da bi ocijenila njenu spremnost za ulazak u Europsku uniju.

Od 2007. godine, Hrvatska je korisnica Instrumenta pretprijetne pomoći EU-a (IPA). U razdoblju od 2007. do 2012. godine, za Hrvatsku su sklopu programa IPA izdvojena sredstva u iznosu od 910,2 milijuna eura. Još 93,5 milijuna predviđeno je za godinu 2013. Program IPA sastoji se od sljedećih komponenti: pomoć u tranziciji i jačanje institucija, prekogranična suradnja, regionalni razvoj, razvoj ljudskih potencijala i ruralni razvoj (IPARD). Prema stanju iz prosinca 2012. godine, ugovori su sklopljeni za oko 60 posto raspoloživih sredstava EU-a, a oko 33 posto je isplaćeno.

U razdoblju od 2014. do 2020. godine, EU na ime pomoći Hrvatskoj namjerava staviti na raspolaganje oko 11 milijardi eura, uključujući i za financiranje projekata na području infrastrukture i podizanja konkurentnosti privatnog sektora. Hrvatske vlasti do konca 2013. namjeravaju izraditi odgovarajuće nacрте strategija i operativnih programa.

4.3 Suradnja EBRD-a s MFI-ima i Europskom unijom

Suradnja EBRD-a s Grupacijom Svjetske banke, EIB-om i Europskom unijom bit će usredotočena na podizanje konkurentnosti i jačanje kapaciteta odgovarajućih hrvatskih partnera iz javnog i privatnog sektora, a sve kako bi se iskoristile pogodnosti ulaska u EU. Poglavitito:

- Banka će s tim institucijama nastaviti tijesnu suradnju kroz strateški dijalog o glavnim pitanjima daljnjih reformi usmjerenih prema podizanju konkurentnosti prometnog,

energetskog i komunalnog sektora u Hrvatskoj, pri čemu će svoje financiranje nastojati strukturirati tako da se međusobno nadopunjuje s financiranjem što ga nude ove institucije. Poglavitito, Svjetska banka će i dalje biti važan partner u pitanjima reforme politike u sektoru željeznica, kao i u reformama koje vode prema regionalnoj konsolidaciji komunalnih poduzeća za vodoopskrbu i odvodnju.

- U odnosima sa Svjetskom bankom, i dalje će se težiti tijesnoj koordinaciji i suradnji na pitanjima ulagačkog ozračja, baš kao i s Europskom komisijom na strateškom planiranju i pripremi projekata za financijsku perspektivu EU-a u razdoblju od 2014. do 2020 godine.
- U financijskom sektoru, Banka će i dalje igrati ulogu suvoditelja dijaloga koji se na razini pojedinih zemalja i regije vodi u vezi s Novi planom međunarodnih financijskih institucija za poticanje rasta u Srednjoj i Jugositočnoj Europi te će tijesno surađivati s MMF-om kao drugim suvoditeljem ove inicijative.
- U sektoru malih i srednjih poduzeća, Banka će svoje djelovanje pojačati na temelju nove podloge za razvoj malog i srednjeg gospodarstva, koja je zajedno s EU-om i EIB-om osmišljena za potrebe zapadnog Balkana i Hrvatske i odobrena u sklopu Okvira za ulaganja na zapadnom Balkanu, a riječ je o Programu za razvoj poduzetništva i inovacije (EDIF-u), kroz koji će se ovoj regiji na raspolaganje staviti niz mehanizama za financiranje i tehničku suradnju za potrebe strukturnih reformi na području vlasničkog kapitala u privatnoj ponudi i inovacija. U sklopu EDIF-a, uspostavit će se i novi Fond za širenje poduzetništva (ENEF) kao instrument pomoću kojega će se projekti pokretani vlastitim kapitalom sufinancirati zajedno s Fondom za financiranje domaćeg poduzetništva (LEF-om), pa će tako predstavljati jedan od ključnih elemenata suradnje s ostalim institucionalnim igračima na ovom prostoru.

PRILOG 1 – POLITIČKA OCJENA

Republika Hrvatska je privržena poštivanju i primjeni načela višestranačke demokracije, pluralizma i tržišnog gospodarstva u skladu s uvjetima iz članka 1. Sporazuma o osnivanju Banke.

Ustavni i zakonodavni okvir za pluralističku parlamentarnu demokraciju je uspostavljen. Prema ocjeni Vijeća Europe i Europske unije, dioba vlasti, mehanizmi uzajamne kontrole moći pojedinih ogranaka vlasti unutar političkog sustava i jamstva za ostvarivanje temeljnih ljudskih prava, zaštitu manjina i svrsishodnu ulogu civilnog društva uvelike su u skladu s međunarodnim i europskim normama. Izbori se, prema sudu OESS-a i Vijeća Europe, provode u duhu slobode i u skladu s međunarodnim načelima.

U razdoblju od donošenja prethodne Strategije, Hrvatska je ostvarila znatan daljnji napredak u demokratskoj reformi, što je uvelike bilo usmjereno prema uključivanju u Europsku uniju (EU), kojoj bi Hrvatska kao punopravna članica trebala pristupiti 1. srpnja 2013. godine, pod pretpostavkom uspješnog završetka postupaka ratifikacije Ugovora o pristupanju u državama članicama. Napredak je općenito ostvaren na sva četiri ključna područja, a to su: predstavničke i odgovorne vlasti, civilno društvo, mediji i sudjelovanje, vladavina prava te građanska i politička prava. Na temelju sveobuhvatnog izvješća o praćenju spremnosti Hrvatske za članstvo u EU, koje je objavila Europska komisija i u kojem se poglavito iznova potvrđuje kako Hrvatska ispunjava političke kriterije za članstvo u EU, Vijeće EU-a je 11. prosinca 2012. zaključilo kako je Hrvatska ostvarila napredak u prenošenju propisa EU-a u svoje zakonodavstvo te kako privodi kraju njegovo usklađivanje s pravnom stečevinom Zajednice.

Osobit napredak postignut je u jačanju institucija koje čine uporište demokracije, poštivanju ljudskih prava, uključujući zaštitu manjina, borbi protiv korupcije, gdje su ustrajni naponi počeli donositi opipljive rezultate, uključujući rješavanje slučaja korupcije na visokoj razini, te svekolikom jačanju vladavine prava. S druge strane, i nadalje su prisutni određeni izazovi na području reforme javne uprave i pravosuđa. U svom izvješću o praćenju iz 2012. godine, EK poglavito poziva na "povećane napore" radi unaprjeđenja pravosuđa. Konačno izvješće o praćenju napretka Republike Hrvatske napravljeno je 26. ožujka 2013. Europska komisija je zaključila da je Hrvatska ispunila prioritetne aktivnosti koje su bile navedene u prethodnim izvješćima o napretku i pokazala sposobnost da ispuni sve preostale obveze na vrijeme prije pristupanja, a isto tako potvrdila svoje uvjerenje da će Hrvatska biti spremna za članstvo u EU-u 1. srpnja 2013.

Predstavnička i odgovorna vlast

Slobodni, poštjeni i natjecateljski izbori

Postojećim pravnim okvirom postavljeni su dobri temelji za održavanje demokratskih izbora. Tom pravnom okviru pridonio je niz reformi provedenih tijekom svih ovih godina, premda je i dalje rascjepkan jer se, između ostaloga, sastoji od Zakona o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, donesenog 1999. te izmijenjenog i dopunjenog 2010. godine, Zakona o popisima birača, Zakona o Državnom izbornom povjerenstvu i Zakona o izbornim jedinicama. OESS-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) preporučio je da se različiti izborni propisi preispitaju i usklade radi možebitnog donošenja jedinstvenog sveobuhvatnog izbornog zakona kojim bi se uredile sve vrste izbora. Prema ocjeni ODIHR-a, među ostalim

područjima mogućih poboljšanja su i preispitivanje granica izbornih jedinica, koje su određene 1999. godine na način da odstupanja u broju upisanih birača trenutno dosežu i do 30 posto (iako je mjerodavnim zakonom propisano da razlika u broju birača ne bi smjela biti veća od 5 posto), kao i pospješivanje svekolike točnosti biračkih popisa.

Promatrači iz ODIHR-a i ostalih mjerodavnih međunarodnih tijela su posljednje izbore održane u Hrvatskoj ocijenili kao “slobodne i poštene”. Izbori su općenito natjecateljski, počevši od sveobuhvatne prijave kandidata, kojom se biračkom tijelu nudi raznolik izbor. Kandidatima je omogućeno slobodno vođenje predizborne promidžbe. Državno izborno povjerenstvo je neovisno, stalno i stručno tijelo čiji se članovi biraju na razdoblje od osam godina. Na čelu mu je predsjednik Vrhovnog suda. Mediji osiguravaju raznoliko i opsežno izvješćivanje birača o predizbornoj promidžbi, što je uređeno odgovarajućim propisima. Zakonima je predviđeno domaće i međunarodno promatranje izbora na svim razinama njihove provedbe.

Sukladno Ustavu, Hrvatski sabor je jednodomno tijelo u koje se zastupnici biraju neposredno tajnim glasovanjem, na temelju općeg i jednakog biračkog prava, a izbori se raspisuju svake četiri godine. Zadnji opći izbori, održani 4. prosinca 2012. godine, odvijali su se u staloženom i mirnom ozračju i u duhu istinskoga pluralizma. Ograničena promatračka misija OESS-a/ODIHR-a njihovu je provedbu ocijenila dobro vođenom, učinkovitom i transparentnom.

Dioba vlasti i mehanizmi uzajamne kontrole moći pojedinih ogranaka vlasti

Prema ocjeni Vijeća Europe i EU-a, u Hrvatskoj je uspostavljen ustavni i zakonodavni okvir za parlamentarnu demokraciju – koja počiva na diobi vlasti i mehanizmima uzajamne kontrole moći pojedinih ogranaka vlasti unutar političkog sustava, neovisnom zakonodavnom tijelu, kao i jasno utvrđenim postupcima parlamentarnog nadzora na propisanim područjima odlučivanja – te je uvelike u skladu s međunarodnim i europskim normama. Ovlasti kojima zakonodavno tijelo raspolaže u pogledu pozivanja Vlade na odgovornost i obavljanja parlamentarnog nadzora uvelike su u skladu s međunarodnim standardima. Javna tijela poštuju preporuke pučkog pravobranitelja, čiji je djelokrug uređen posebnim zakonom donesenim 2012. godine.

Funkcioniranje Hrvatskog sabora uglavnom je zadovoljavajuće, a politički dijalog između vlasti i oporbe stalno je u tijeku. Predstavnici oporbe predsjedaju čitavim nizom važnih saborskih odbora. Četiri do šest puta godišnje, predsjednik Vlade i ministri nazoče saborskim sjednicama gdje tijekom aktualnog prijedloga odgovaraju na zastupnička pitanja, a na stotine njihovih upita svake godine odgovaraju i u pisanom obliku. Ministri redovito odgovaraju na interpelacije oporbenih zastupnika, a odazivaju se i na saslušanja pred saborskim odborima. Izvršavajući svoje pravo predlaganja i izmjene zakonskih propisa, saborski odbori redovno iznose prijedloge zakona kao i njihovih izmjena i dopuna.

Stvarna ovlast izabranih dužnosnika za obnašanje vlasti

Hrvatska je uspostavila institucionalne, pravne i financijske mehanizme koji izabranim dužnosnicima daju stvarnu ovlast za obnašanje vlasti, pri čemu nisu sputani nikakvim nedemokratskim pravima veta niti bilo kakvim drugim neprimjerenim utjecajima. Kao i u mnogim drugim tranzicijskim zemljama, poslovne i političke elite već dugo gaje blizak

odnos. No, time se ne narušavaju ovlasti izabranih dužnosnika kada je posrijedi vođenje zemlje.

Civilno društvo, mediji i sudjelovanje

Razmjeri i neovisnost civilnog društva

Uspostavljen je zadovoljavajući pravni okvir za organizacije civilnog društva. Postoji razgranata i raznolika mreža institucija zaduženih za suradnju vlasti i OCD-a, uključujući posebni Vladin Ured za udruge, Savjet za razvoj civilnog društva (u čijem su sastavu i predstavnici vlasti i predstavnici OCD-a) i Nacionalnu zakladu za razvoj civilnog društva, koja osigurava sredstva za financiranje OCD-a. Kao jedno od prvih u regiji, tu je i "Partnerstvo za otvorenu vlast". Godine 2012. donesena je nova Strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva, u čijoj su izradi sudjelovale sve zainteresirane strane. U svakom ministarstvu i tijelu državne uprave postoje posebni dužnosnici zaduženi za rad s civilnim društvom. No, unatoč znatnim naporima uložnim u izobrazbu, praktična su ostvarenja još uvijek neujednačena.

Zamjetan napredak je postignut i u uključivanju predstavnika civilnog društva u rad na pitanjima ulaska u EU. Saborski Odbor za europske integracije održava zajedničke sjednice posvećene ključnim temama vezanim uz EU, a nevladine organizacije koje se bave tom problematikom pružaju stručne savjete i aktivno sudjeluju u javnim raspravama. S druge strane, učinci budućeg članstva u EU su i jedan od glavnih razloga za zabrinutost OCD-a jer postoji bojazan da bi se inozemno financiranje moglo smanjiti nakon što Hrvatska bude i službeno priznata kao napredna demokracija.

U Hrvatskoj je registrirano više od 50.000 OCD-a. No, ozbiljno ih djeluje najviše 200, i to ponajprije u glavnom i drugim većim gradovima. "Platforma 112" okuplja 67 različitih OCD-a. Određene OCD pokazuju iznimnu stručnost na područjima svoga rada, osobito one koje se bave pitanjima europskih integracija, dobrog upravljanja, suzbijanja korupcije, ljudskih prava, okoliša i rodne problematike.

Pravo sindikalnog udruživanja zajamčeno je zakonom, a poštuje se i u praski. Aktivnu ulogu u socijalnom dijalogu igra Gospodarsko i socijalno vijeće. Godine 2012. doneseni su kriteriji reprezentativnosti za sudjelovanje sindikata u kolektivnom pregovaranja, a uz dva postojeća, osnovna su još dva sektorska vijeća.

Neovisni pluralistički mediji koji nisu podvrgnuti cenzuri

Medijski krajobraz u Hrvatskoj je raznolik i obuhvaća oko 170 radijskih postaja, 31 televizijski kanal i 15 dnevnih novina koje građanima nude uvid u širok spektar političkih stajališta. Pristup Internetu ima više od 60 posto kućanstava. Općenito, medijski se pluralizam zadnjih godina povećao, a mediji djeluju slobodno i bez cenzure. Pravni okvir je uglavnom uspostavljen i u skladu je s međunarodnim normama. Novi Zakon o medijima predviđa veću transparentnost vlasničke strukture medija.

Glavni izvor informacija i dalje je televizija, pri čemu se devet kanala emitira na nacionalnoj razini, od čega je njih sedam u privatnom vlasništvu. Kao hrvatski pružatelj javnih radiodifuzijskih usluga, Hrvatska radiotelevizija (HRT) emitira dva televizijska i tri radijska programska kanala na državnoj razini. Hrvatski je sabor 2011. prihvatio novi Statut HRT-a,

zamišljen kako bi se povećala njegova urednička samostalnost. U srpnju 2012. donesen je i novi Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji. Sukladno Zakonu o elektroničkim medijima iz 2009. godine, Vijeće za elektroničke medije osnovano je sa zadaćom nadzora djelatnosti nakladnika elektroničkih medija i s ovlašću određivanja kaznenih mjera.

Mnogobrojni kanali građanskog i političkog sudjelovanja

Uspostavljeni su mnogobrojni kanali građanskog i političkog sudjelovanja. Sustav javnih rasprava uglavnom je uveden, iako se pravila katkad ne provode. Hrvatski sabor jedan je od rijetkih na ovom prostoru koji ima institucionalizirani sustav vanjskih članova saborskih odbora, koji dolaze iz OCD-a, stručnih i akademskih krugova.

Sloboda osnivanja političkih stranaka i prisutnost organizirane oporbe

Sloboda osnivanja političkih stranaka zajamčena je Ustavom, a provodi se i u praksi, o čemu svjedoči prisutnost značajne oporbe kojoj je omogućeno slobodno nastupanje i suprotstavljanje inicijativama vlasti. U Hrvatskom saboru, glavna oporbena politička stranka trenutno drži oko 30 posto zastupničkih mjesta, njeni predstavnici predsjedaju mnogim saborskim odborima, a stranka ima i većinu u mnogobrojnim jedinicama lokalne samouprave. Na posljednjim općim izborima u Hrvatskoj sudjelovalo je 40 političkih stranaka, od čega je u Saboru trenutno zastupljeno njih 15.

Vladavina prava i pristup pravdi

Vladavina prava

Uspostavljeni su svi zakonodavni i institucionalni mehanizmi neophodni za zaštitu vladavine prava. Hrvatska i dalje ostvaruje napredak u sveobuhvatnoj reformi pravosuđa i njegovom usklađivanju s europskim normama i zakonodavstvom. U prosincu 2012. godine, Vijeće EU-a je istaknulo kako Hrvatska privodi kraju usklađivanje s pravnom stečevinom Zajednice uoči stupanja u članstvo, koje se očekuje u 2013. godini. U svom Sveobuhvatnom izvješću o praćenju iz 2012. godine, EK je zaključila kako Hrvatska općenito ispunjava obveze i zahtjeve koji proizlaze iz pristupnih pregovora na području pravosuđa te bi po pristupanju u srpnju 2013. trebala biti u stanju provoditi pravnu stečevinu Zajednice.

Neovisnost pravosuđa

Neovisnost pravosuđa zajamčena je Ustavom, a uspostavljeni su i ključni mehanizmi kojima se osigurava zaštita njegove nepristranosti. Jačanje neovisnosti, odgovornosti i profesionalnosti pravosuđa bilo je među ključnim ciljevima Strategije reforme pravosuđa i pratećeg Akcijskog plana, koje su donijela i provela nadležna tijela. Neovisnost pravosuđa ojačana je i većim brojem izmjena i dopuna Ustava, donesenih 2010. godine. S neovisnim radom nastavilo je reformirano Državno sudbeno vijeće (DSV), kao i Državnoodvjetničko vijeće (DOV). U okviru racionalizacije mreže sudova, nastavilo se sa spajanjem sudova, baš kao i s racionalizacijom mreže državnih odvjetništava. Ti su se naponi oslanjali na provedbu još šire Strategije reforme državne uprave za razdoblje od 2008.do 2011.godine te Strategije razvoja ljudskih potencijala u državnoj službi za razdoblje od 2010.do 2013. godine, koje su zamišljene radi jačanja profesionalnosti i nepristranosti javne službe te njene zasnovanosti na zaslugama i radnom učinku. Iako je zapazila opći porast učinkovitosti pravosuđa, EK je u svom Sveobuhvatnom izvješću o praćenju iz 2012. istodobno upozorila na nastavak trenda

povećanja broja neriješenih građanskopravnih, trgovačkopravnih i ovršnih predmeta te je izrazila zabrinutost zbog količine tih zaostataka na sudovima.

Jednakost vlasti i građana pred zakonom

Nadležna su tijela pojačala mjere sprječavanja zlorabe ovlasti među nositeljima javnih dužnosti. Proviđi se Zakon o pravu na pristup informacijama, a na tom se području primjenjuju i nova pravila. Početkom 2011. donesen je bolji i stroži Zakon o sprječavanju sukoba interesa, a u 2012. su poduzeti i određeni početni koraci radi osnivanja Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa. Nastavilo se s ulaganjem napora u gradnju suvremene, profesionalne, transparentne, na zaslugama zasnovane i građanima okrenute javne uprave, a kako je predviđeno Strategijom reforme državne uprave za razdoblje i Strategijom razvoja ljudskih potencijala u državnoj službi. Napredak je postignut i kada je riječ o pristupu građana pravdi, uključujući potpunu provedbu Zakona o upravnim sporovima.

Djelotvorne politike i institucije na području sprječavanja korupcije

Prema ocjeni EU-a, uspostavljen je odgovarajući institucionalni i pravni okvir za borbu protiv korupcije. Nekadašnje ključne sastavnice pravnoga okvira su ili nedavno izmijenjene (Zakon o pravu na pristup informacijama) ili su zamijenjene novim zakonodavstvom (Zakon o financiranju političkih aktivnosti i izborne promidžbe, Zakon o sprječavanju sukoba interesa). Hrvatska je svoja dosadašnja ostvarenja u provedbi pojačanih mjera sprječavanja korupcije pospješila čitavim nizom pravnih akata, uključujući područja kao što su financiranje političkih stranaka i izborne promidžbe, pristup informacijama i javna nabava. Tako novi Zakon o javnoj nabavi, koji je na snazi od 2012. godine, osigurava povećanu transparentnost, uključujući objavu podataka o stvarnom izvršenju ugovora.

Prema izvješćima Skupine država Vijeća Europe protiv korupcije (GRECO-a), hrvatsko kaznenopravno zakonodavstvo predstavlja djelotvornu podlogu za provođenje istraga i procesuiranje kaznenih djela korupcije, a pomaci ostvareni zadnjih godina zaslužuju pohvalu. U svom zadnjem Izvješću o ocjeni stanja u Hrvatskoj, GRECO je iznio niz preporuka. Sukladno Izvješću o pridržavanju preporuka, koje je GRECO donio koncem 2011. godine, Hrvatska je uspješno provela sedam od jedanaest preporuka te je pohvaljena zbog učinkovite i brze provedbe, ali je i odrješito pozvana na nastavak rada na provedbi preostalih (djelomice provedenih) preporuka.

Tijela nadležna za provedbu zakona, uključujući Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) i Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, vrlo su aktivna, osobito u slučajevima korupcije na visokoj razini. Novi Zakon o policiji, donesen 2011. godine, doveo je do daljnje profesionalizacije u radu policije. S godinama se poboljšala i međuresorna suradnja na borbi protiv korupcije i organiziranog kriminaliteta, a tu je i djelotvoran sustav u sklopu kojega se održavaju redovni sastanci Vladine Koordinacije. U svojim zadnjim mjerodavnim izvješćima, EU je opći napredak na području protukorupcijskog djelovanja ocijenila kao "bitan". Najnoviji naponi uloženi u jačanje borbe protiv korupcije na visokoj razini obuhvaćaju postupke protiv bivših članova Vlade i viših političkih dužnosnika te čelnika lokalnih samouprava. Što je najvažnije, istrage su dovele do nepobitnih dokaza i donesen je niz pravomoćnih presuda. Tako su naponi uloženi u borbu protiv korupcije na visokoj razini, između ostaloga, doveli i do osude bivšeg predsjednika Vlade.

Istovremeno, EU Izvješće o monitoringu od 26. ožujka 2013. godine, navodi nizak broj osuda u slučajevima korupcije i česte odgode izvršenja kazne.

Korupcija na lokalnoj razini i dalje je problematična, osobito na područjima poput javne nabave, a hrvatski je građani još uvijek percipiraju kao raširenu pojavu. Prema Indeksu percepcije korupcije Transparency internationala za 2012. godinu, Hrvatska s ocjenom 4,6 zauzima 62. mjesto među 176 zemalja i jedna je od najnižih na području SIEB-a, premda i nadalje prednjači u odnosu na nekoliko država članica EU-a i daleko je ispred susjednih zemalja zapadnog Balkana.

Građanska i politička prava

Sloboda govora, informiranja, vjeroispovijedi, savjesti, kretanja, udruživanja, okupljanja i privatnog vlasništva

Građanska i politička prava u Hrvatskoj se uglavnom i dalje uredno poštuju. Prema Nacionalnom izvješću koje je Hrvatska podnijela u sklopu UN-ovog Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava (UPR 2010), glavni se izazovi odnose na učinkovitu provedbu postojećeg zakonodavstva i jačanje administrativnih i financijskih kapaciteta.

Ustav građanima jamči temeljne slobode i prava priznata u međunarodnom pravu, dok domaći sudovi mogu izravno primjenjivati međunarodne ugovore koji su nadređeni domaćem zakonodavstvu. Tako je u potpunosti zajamčena sloboda govora, informiranja, vjeroispovijedi, savjesti, udruživanja, okupljanja i privatnog vlasništva. Ustavom i mjerodavnim zakonima zabranjena je diskriminacija po osnovi spola, rase, jezika, vjere, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine ili društvenog položaja.

Hrvatska za sobom ima dobre rezultate u provedbi u Zakona o suzbijanju diskriminacije iz 2009. i odredaba o zločinima iz mržnje. Novi Kazneni zakon, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, sadrži izmijenjenu definiciju zločina iz mržnje i nove odredbe o kršenju ravnopravnosti. Poduzete su i mjere radi jačanja položaja Ureda pučkog pravobranitelja kao središnjeg tijela zaduženog za primjenu gore navedenog zakonodavstva.

Hrvatska je potpisnica svih bitnih međunarodnih akata na području ljudskih prava. Velik broj potvrđenih konvencija Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe (Hrvatska je stranka u 88 akata Vijeća Europe), kao i regionalnih akata s područja ljudskih prava, predstavlja značajno postignuće.

Kao dio svojih priprema za predstojeće članstvo u EU, Hrvatska je donijela propise o biračkom pravu građana EU-a, kao i izmjene i dopune Zakona o strancima, kojima se njegove odredbe usklađuju s mjerodavnim direktivama EU-a o pravu građana na slobodno kretanje i prebivanje na prostoru EU-a.

Prava vlasništva se uglavnom poštuju i štite. Napredak je ostvaren u pogledu naknade za korištenje privatne imovine oduzete temeljem zakona važećih tijekom rata iz devedesetih godina minulog stoljeća, iako još ima određenih slučajeva gdje se kasni s vraćanjem u posjed.

Politička uključenost žena, nacionalnih i drugih manjina

Zakonodavni okvir za zaštitu nacionalnih manjina uglavnom je postavljen. Prema izvješću što ga je Europska komisija protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI) Vijeća Europe 2012. godine objavila za Hrvatsku, u zemlji je ostvaren daljnji napredak na čitavom nizu područja vezanih uz prava manjina.

Ustav je izmijenjen na način da se sada priznaje postojanje 22 nacionalne manjine. Potonjima je zajamčeno osam od ukupno 151 zastupničkog mjesta, uključujući tri mjesta koja se čuvaju izričito za predstavnike srpske nacionalne manjine. Kao posebni zakon kojim se štite interesi nacionalnih manjinskih zajednica, na snazi je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (UZPNM). Praktična suradnja između vlasti i političkih predstavnika nacionalnih manjina, od kojih su neki u sastavu vladajuće koalicije, pokazala se zadovoljavajućom. Na lokalnoj razini, vlasti su pojačale potporu lokalnim vijećima nacionalnih manjina.

Sukladno UZPNM-u, vlasti su 2011. godine donijele posebni Plan prijama pripadnika nacionalnih manjina u državnu službu za razdoblje od 2011. do 2014. godine. No, napredak u njegovoj provedbi je neujednačen, uvelike zbog općih ograničenja prijama u državnu službu uslijed sveopće gospodarske krize.

Zamjetan je napredak ostvaren i u povratku izbjeglica. Vratila se približno polovica srpskih izbjeglica koji su tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća napustili Hrvatsku. Prema stanju iz 2012. godine, bilo je otprilike 1.900 nestalih osoba koje se povezuju sa sukobom u Hrvatskoj iz devedesetih godina minuloga stoljeća. Hrvatska sa svojim regionalnim susjedima nastavlja suradnju u procesu pokrenutom sukladno Sarajevskoj deklaraciji radi iznalaženja rješenja za izbjeglice raseljene slijedom oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji između 1991. i 1995. godine. Proveden je program stambenog zbrinjavanja povratnika, a vlasti su uložile znatne napore i sredstva, premda su i dalje prisutni izazovi vezani uz obnovu kuća.

Još treba raditi na zaštiti manjih nacionalnih manjina, ponajprije romske zajednice kao najugroženije manjine koja je suočena s izazovima na području obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstvene skrbi, zapošljavanja i ishođenja osobnih isprava. Što se tiče Roma, poduzeto je više mjera. Prema Izvješću ECRI-ja o stanju u Hrvatskoj iz 2012. godine, znatna su sredstva uložena u otklanjanje nejednakosti s kojima su suočeni Romi. Romima je otvoren pristup predškolskim ustanovama, a povećala se i stopa njihovog upisa u osnove škole. Poduzete su i mjere radi ukidanja posebnih romskih razrednih odjeljenja. Više romskih naselja je legalizirano, a obavljeno je i uređenje infrastrukture. No, i dalje su prisutni stereotipi prema Romima.

U Hrvatskoj su stvorene ključne zakonodavne pretpostavke za ravnopravnost spolova. Pučka pravobraniteljica za ravnopravnost spolova nadzire provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova iz 2008. godine. Razvijaju se i drugi institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova, kako na državnom tako i na lokalnoj razini. Tu je i posebni zakonski okvir za zaštitu od nasilja u obitelji, gdje još uvijek postoje izvjesni izazovi. Kao i u slučaju ostalog hrvatskog zakonodavstva, bez prestanka se radi na usklađivanju raznih odredaba sa zakonodavstvom EU-a, kao što su odredbe o jednakim mogućnostima, uključujući roditeljska prava majki i očeva te sigurnost i zdravlje trudnih radnica i radnica koje su nedavno rodile ili doje. Daljnje su mjere predviđene i Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine.

U prethodnom sazivu Hrvatskog sabora, udio zastupnica dosegao je 25 posto. U sadašnjem sazivu ima ih 23,8 posto. U sastavu Vlade trenutno su četiri članice, uključujući dvije potpredsjednice Vlade. Prilikom posljednjih općih izbora, među kandidatima je bilo 35 posto žena, a među nositeljima izbornih lista bilo ih je 15,6 posto. ODIHR je preporučio dodatno pojašnjavanje zahtjeva koji se postojećim Zakonom o ravnopravnosti spolova postavljaju u pogledu zastupljenost žena i muškaraca na izbornim listama.

Lezbijske, homoseksualci, biseksualne i transrodne osobe (LGBT) i dalje se suočavaju s predrasudama.

Zabrana zlostavljanja, zastrašivanja i mučenja

Ustavna jamstva zaštite od zlostavljanja, zastrašivanja i mučenja su na snazi i u praksi se uvelike primjenjuju. Zadnje izvješće Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) Vijeća Europe (iz 2007. godine) sadržalo je preporuke za poboljšanja u postupanju s osobama u policijskom pritvoru, zatvorskim uvjetima i prilikama u kojima žive pacijenti u bolnicama za duševne bolesti i štíćenici domova socijalne skrbi. U rujnu 2012. godine, izaslanstvo CPT stiglo je u posjet Hrvatskoj ne bi li ocijenilo napredak ostvaren u zemlji. Izvješće sa zaključcima izaslanstva dostavljeno je nadležnim hrvatskim tijelima u ožujku 2013. godine, a do konce iste godine trebalo bi biti objavljeno zajedno s očitovanjima hrvatske Vlade.

PRILOG 2 – OCJENA TRANZICIJSKIH IZAZOVA

Sektor	Struktura tržišta	Institucije tržišta
Industrija, trgovina i agroindustrija		
Agroindustrija	mali	srednji
Proizvodnja i usluge	mali	mali
Nekretnine	srednji	mali
Elektroničke komunikacije	mali	mali
Vlasnički kapital u privatnoj ponudi	srednji	srednji
Energetika		
Prirodna dobra	mali	mali
Elektroenergetika	veliki	srednji
Održiva energetika	srednji	srednji
Infrastruktura		
Javni gradski prijevoz	srednji	mali
Vodoopskrba i odvodnja	srednji	mali
Ceste	mali	srednji
Željeznice	srednji	srednji
Financijski sektor		
Bankarstvo	mali	mali
OMSP	srednji	srednji
Osiguranje i financijske usluge	mali	mali
Tržišta kapitala	srednji	mali

INDUSTRIJA, TRGOVINA I AGROINDUSTRIJA

Agroindustrija

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Postojeća razina potpore poljoprivrednim proizvođačima u skladu je s prosjecima EU-a i OECD-a (iako se potpora tom sektoru i dalje uglavnom odnosi na proizvodnju, pa tako odstupa od ZPP-a koji je u procesu reforme). Sukladno sporazumima s WTO-om i EU-om, provode se znatna smanjenja uvozne zaštite. U protekle četiri godine, privatizirana je većina državnih poduzeća. Preostala poduzeća koja bi se mogla privatizirati odnose se na poslovno i financijski slabe tvrtke koje vjerojatno neće privući veće zanimanje strateških ulagača. Rješavanjem katastarskih i zemljišnoknjižnih pitanja, dobro napreduje i privatizacija državnog zemljišta. Uz potporu Svjetske banke, hrvatske vlasti rade na Projektu integriranog sustava zemljišne administracije (ISZA), čiji se završetak očekuje u 2015. godini. I dalje se primjenjuju ograničenja na kupnju poljoprivrednog zemljišta od stranih fizičkih i pravnih koji ih mogu stjecati jedino nasljeđivanjem. Od procijenjenih 892.221 ha ukupnog obradivog zemljišta, tri najveća privatna agroindustrijska proizvođača obrađuju oko 52.000 ha (manje od 6%), dok ostatak pretežno obrađuju mala obiteljska gospodarstva, zbog čega prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva iznosi 5.6 ha. Zbog toga su prinosi u poljoprivredi i dalje ispod prosjeka EU-a za većinu kultura, i to unatoč pomacima ostvarenim zadnjih godina.

Tu je i jedna značajna prehrambeno-industrijska i maloprodajna tvrtka koju je Banka podupirala kroz razne projekte. Za povećanje konkurentnosti agroindustrijskog sektora, potrebna su ulaganja u tehnologiju i energetska učinkovitost, osobito u svjetlu ulaska Hrvatske u EU. Privatne banke još uvijek ne pokazuju veće zanimanje za opsluživanje ovog sektora, uglavnom zbog njegove izrazite rascjepkanosti i pomanjkanja za njih prihvatljivih instrumenata osiguranja. Zakon o skladišnici je donesen, ali se registrirana skladišta koriste u ograničenoj mjeri jer se troškovi skladištenja robe kod ovlaštenih skladištara smatraju visokima, a još se nije stvorilo ni dovoljno povjerenje u novi sustav. S gledišta zajmodavatelja, institucionalni okvir iziskuje daljnja poboljšanja, osobito u pogledu postupaka ostvarivanja založnog prava, kao i jačanja skladišnih kapaciteta i upisa vlasništva.

Proizvodnja i usluge

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Hrvatska je zadnjih godina uznapredovala s reformama na području proizvodnje i usluga, uglavnom pod okriljem tekućih pregovora o pristupanju EU-u, koje je predviđeno za srpanj 2013. godine. No, kada je posrijedi stupanj privatizacije, restrukturiranja i tržišnog natjecanja, napredak je slabiji nego u drugim zemljama srednje Europe i Baltika, ponajprije zbog i nadalje visoke razine sudjelovanja države u velikim poduzećima, bilo kroz značajne izravne ili neizravne udjele u vlasničkoj strukturi ili putem državnih potpora. Opsežno restrukturiranje poduzeća u sektoru brodogradnje, bilo pod pretpostavkom nastavka poslovanja ili kroz stečajne postupke, vremenski se otegnulo, ali sada napreduje ne bi li se ispunili uvjeti pristupanja EU-u. Nadalje, većina privatnih poduzeća u domaćem vlasništvu još uvijek iziskuje poslovno i financijsko restrukturiranje te poboljšanja u korporativnom upravljanju, a izravnim stranim ulaganjima, koja su u ovom sektoru još uvijek ograničena, potreban je snažan poticaj, osobito s obzirom na potrebu poboljšanja na području inovacija i tehnologije u Hrvatskoj, kao i s obzirom na sve teže kreditne uvjete uslijed razduživanja poslovnih banaka u razdoblju poslije krize.

Prema anketama provedenim na razini cijele zemlje, kvaliteta poslovnog okruženja i dalje daje povoda za zabrinutost i odražava potrebu za otklanjanjem prepreka u poslovanju, što podrazumijeva poboljšanje postupaka izdavanja dozvola, rješavanja pitanja povrata imovine, usklađivanje zemljišnih knjiga i katastra, podizanje učinkovitosti sudskih postupaka i jačanje zaštite manjinskih prava. Nesmetano osnivanje i vođenje tvrtki sputava i nefleksibilnost tržišta rada kao posljedica zakonskih ograničenja. 2009. je donesen novi Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja i to je zakonodavstvo sada u skladu s mjerodavnom stečevinom EU-a. No, ostvarenja u njegovoj provedi još su uvijek slaba, pri čemu je pokrenuto malo postupaka utvrđivanja kartela, a novčane su kazne razmjerno niske.

Nekretnine

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

U zadnjih deset godina, sektor nekretnina se znatno razvio, uključujući uvođenje novih vrsta nekretnina kao i financijskih instrumenata. No, izgradnja poslovnih prostora najvećim se dijelom odvijala u Zagrebu i priobalnim gradovima. Unatoč nepovoljnom utjecaju svjetske financijske krize, dugoročni izgledi za rast sektora poslovnih nekretnina i dalje su dobri zbog pomanjkanja suvremenih skladišnih kapaciteta i kvalitetnog uredskog prostora u regionalnim gradskim središtima. Daljnji je razvoj zabilježen i u sektoru turizma, poglavito u priobalnim

područjima, što uključuje i pojavu objekata svjetske klase. No, netransparentnost u sektoru i birokratske smetnje i dalje predstavljaju neriješena pitanja. K tome, u državnom je vlasništvu još preko deset hotela, a i mnogi drugi turistički objekti. Građevinski poduzetnici još uvijek pate zbog razmjerno dugotrajnih postupaka upisa vlasništva ili ishoda građevinskih dozvola (prema anketi Svjetske banke o lakoći poslovanja iz 2012. godine, ishoda dozvole traje preko 300, a upis vlasništva više od 100 dana, što je kudikamo duže od prosjeka za zemlje OECD-a, koji iznosi oko 150 odnosno 30 dana).

Elektroničke komunikacije

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Sektor telekomunikacija regulira Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM), neovisno regulatorno tijelo s odgovarajućim kapacitetima za obavljanje regulatornih poslova. Regulatorni okvir je usklađen s odgovarajućim okvirom EU-a (regulatornim okvirom EU-a iz 2009.). Uvedena je prenosivost brojeva u nepokretnim i pokretnim mrežama. Već je obavljen i prelazak s analognog na digitalno emitiranje, čime je frekvencijski spektar oslobođen za širokopojasne usluge u pokretnoj mreži.

Premda je tržište u potpunosti liberalizirano, Hrvatski Telekom (T-HT) – bivši monopolist nepokretne telefonije, a danas pod nadzorom Deutsche Telekoma – još uvijek drži značajan udio na tržištu. No, tu je i niz alternativnih operatora nepokretnih mreža, a izgledno je kako će se tržišno natjecanje i dodatno pojačati. U segmentu pokretne telefonije, tri su operatora mreža: Hrvatski Telekom (pod nadzorom bivšeg monopolista nepokretne telefonije), VIPnet i Tele2. Gustoća širokopojasnih priključaka, uključujući i pokretnu mrežu, postojano raste. Segment kableske televizije, kao podloga za jačanje tržišnog natjecanja u segmentima širokopojasnog pristupa i telefonije, još je uvijek rascjepkan, poglavito na područnoj osnovi.

Vlasnički kapital u privatnoj ponudi

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Do sada je bilo malo značajnih transakcija s vlasničkim kapitalom u privatnoj ponudi. No, prošle su se godine ponešto povećali i aktivni kapital i kapital raspoloživ za ulaganja, pa su prema procjeni dosegli nešto više od 0,4 odnosno 0,5 posto BDP-a (u odnosu na 0,3 posto za oba u 2010.). U veljači 2010. godine, Vlada je pokrenula inicijativu za izdvajanje 1 milijarde kuna radi osnivanja Fondova za gospodarsku suradnju, tj. otvorenih investicijskih fondova rizičnog kapitala s privatnom ponudom, u koje bi Vlada ulagala zajedno s privatnim ulagačima. To je dovelo do osnutka 5 fondova s približno 130 milijuna eura angažiranog kapitala, od čega 50 posto vlasničkog kapitala dolazi od mirovinskih fondova i domaćih tvrtki. Ti se fondovi tek trebaju dokazati u smislu ulaganja. Pronađeno je manje od deset regionalnih društava za upravljanje fondovima u čijem je djelokrugu i Hrvatska. Glavnina neto angažiranog kapitala usmjerena je prema kupnjama kontrolnih paketa i fondovima rasta. Mezaninski kapital je još podzastupljen [jedva da se i nudi], udio infrastrukturnog je neznatan, a u kapital tvrtki u neprilikama, kapital tvrtki s malom tržišnom kapitalizacijom i rizični kapital uopće se ne ulaže. Usklađenost s Načelima dobrog upravljanja OECD-a je na prihvatljivoj razini.

ENERGETIKA

Prirodna dobra

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Hrvatska raspolaže znatnim kapacitetima za uvoz i preradu nafte. K tome, na kopnu i u podmorju ima određene domaće zalihe plina, ali one su male i ne zadovoljavaju sadašnju razinu potražnje. Ulaganja u sektor istraživanja, bušenja i primarne proizvodnje do sada su u Hrvatskoj bila ograničena, dijelom i zbog starog Zakona o rudarstvu, kojim su bili propisani zasebni postupci ishođenja odobrenja za istraživanje i proizvodnju. Da bi se olakšalo istraživanje ugljikovodika kao i cjelokupni razvoj rudarstva predviđen je novi zakon koji bi trebao stupiti na snagu tijekom 2013. godine. Dugoročno gledano, uvozni kapaciteti zemlje mogli bi se proširiti bude li na jadranskoj obali u pogon pušten terminal za ukapljeni prirodni plin (UPP).

Republika Hrvatska još je uvijek vlasnik 45 posto udjela Ini, nacionalnom poduzeću za istraživanje i proizvodnju nafte i plina, koje je privatizirano preuzimanjem od mađarskog MOL-a. Sukladno ugovoru s Vladom, MOL trenutno drži 47 posto udjela i upravljačka prava. Djelatnost skladištenja plina izdvojena je iz Ine i prebačena na Plinacro, državno poduzeće zaduženo za transport i skladištenje plina. Jadranski naftovod (Janaf) upravlja sustavom transporta i skladištenja nafte te je i dalje pod nadzorom države. Osim svojih djelatnosti istraživanja i proizvodnje, INA upravlja dvjema velikim rafinerijama u Sisku i Rijeci, kao i mrežom od oko 400 benzinskih postaja te drugim distribucijskim kapacitetima u inozemstvu. INA ima prevlast u segmentu prerade i prodaje, ali je njena prisutnost u odnosu na međunarodne naftne kompanije ograničena: OMV trenutno prodaje svoju imovinu u Hrvatskoj, dok je Lukoil sve prisutniji; svoje zanimanje za hrvatsko tržište već je izrazio i srpski NIS, ovisno društvo Gazproma.

Liberalizacija plinskog tržišta je u tijeku, a donesena su i mrežna pravila plinskog transportnog i distribucijskog sustava. No, prevlast na plinskom tržištu i dalje imaju samo dva operatora, tako da je stvarno natjecanje narušeno. Plinacro (zadužen za dopremu i transport) i dalje je u rukama države, a Prirodni plin (zadužen za dobavu i prodaju) je ovisno društvo Ine. K tom, u Hrvatskoj je i oko 37 ovlaštenih tvrtki za distribuciju plina, koje posluju na lokalnoj razini. Zemlja je potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici, čiji je cilj stvaranje cjelovitog energetskog tržišta na prostoru jugoistočne Europe. U travnju 2013. godine, Hrvatski je sabor donio Zakon o tržištu plina (Narodne novine, broj 28/2013), koji je usklađen s tzv. Plinskom direktivom EU-a 2009/73/EZ tj. sa trećim energetskim paketom Europske unije. 2001. je osnovana i Hrvatska energetska regulatorna agencija (HERA) kao neovisno regulatorno tijelo. Ključni izazovi koji preostaju su potaknuti tržišno natjecanja u sektoru maloprodaje naftnih derivata, osigurati transparentan i nediskriminatoran pristup trećih osoba plinskom sustavu, uključujući proizvodne plinovode, transportni i distribucijski sustav i skladištenje plina a u cilju kompetentnog i konkurentnog sudjelovanja Republike Hrvatske na zajedničkom tržištu Europske unije.

Elektroenergetika

Struktura tržišta: *veliki učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Na hrvatskom elektroenergetskom tržištu prevlast još uvijek ima Hrvatska elektroprivreda (HEP), nacionalna elektroenergetska tvrtka u državnom vlasništvu. No, ostvaren je napredak u propisanom razdvajanju djelatnosti HEP-a, koji je sada ustrojen kao grupacija posebnih kćerinskih društava koja obavljaju djelatnosti proizvodnje, prijenosa i distribucije. Godine 2009. doneseni su zakonski propisi radi unaprjeđivanja trgovine energijom, potrošačkih prava i dodjele prekograničnih prijenosnih kapaciteta. K tome, u srpnju 2008. elektroenergetski se sektor otvorio, tako da potrošači mogu izabrati svog isporučitelja. No, sudjelovanje privatnog sektora i tržišno natjecanje i dalje je tek ograničeno jer cijene električne energije u potpunosti ne održavaju troškove. U praksi, HEP je jedina tvrtka za distribuciju⁴, a ima i 90% udjela u proizvodnji električne energije. Usklađivanjem sa trećim energetske paketa koji je obavljeno tijekom 2012. i 2013. godine kada su doneseni Zakon o energiji (Narodne novine, broj 120/2012), Zakon o regulaciji energetske djelatnosti (narodne novine, broj 120/2012) i Zakon o tržištu električne energije (Narodne novine, broj 22/2013), kojim su postavljeni zakonski preduvjeti za potpunu primjenu trećeg energetske paketa Europske unije, dozvole za obavljanje energetske djelatnosti izdaje HERA te odobrava cijene reguliranih djelatnosti. Unatoč nedavnim daljnjim povećanjima (za 20 posto za kućanstva i poduzetništvo u srpnju 2008. te za još 20 posto za kućanstva u svibnju 2012. godine), cijene još uvijek ne odražavaju troškove, a i dalje je prisutno unakrsno subvencioniranje. Gubici su i dalje visoki, ali je energetska intenzivnost unutar 30% u odnosu na razinu EU-a. Zakonski propisi kojima se obnovljivi izvori energije promiču na temelju sustava zajamčene otkupne cijene doneseni su 2007. godine, a dodatno su poboljšani u lipnju 2012. godine, kad je uveden novi tarifni sustav, a trajanje primjene poticajnih mehanizama produljeno s 12 na 14 godina.

Održiva energetika

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Strategija energetske razvoja (iz listopada 2009.) i Nacionalni akcijski plan za obnovljive izvore energije (iz lipnja 2010.) sadrže ciljeve povećanja energetske učinkovitosti, sigurnosti energetske opskrbe, diverzifikacije energenata i izvora njihove dobave, korištenja obnovljivih izvora energije i zaštite okoliša. Unatoč nedavnim daljnjim povećanjima, cijene električne energije još uvijek ne održavaju troškove i u njih nisu uračunati troškovi vezani uz okoliš. Stoga poruka koju šalju cijene ne predstavlja dovoljan poticaj za učinkovito korištenje energije i ulaganje u projekte OIE. Doneseni su provedbeni propisi o označavanju energetske učinkovitosti kućanskih uređaja. Pravilnikom o korištenju obnovljivih izvora energije, donesenim 2007. te izmijenjenim i dopunjenim 2012. godine, postavljaju se ciljevi vezani uz udio OIE u proizvodnji električne energije, a uvedene su i kasnije usklađene i zajamčene otkupne cijene kojima se potiče gradnja vjetroelektrana duž jadranske obale. No, kada su posrijedi instalirani kapaciteti na području OIE, do sada nije postignut nikakav zamjetniji napredak, uglavnom zbog dugotrajnog administrativnog postupka. Zakonodavstvo na području OIE još je doručeno u lipnju 2012. godine, radi boljeg usklađivanja s praksom EU-a. Osim primamljivih zajamčenih cijena otkupa, sustav tržišnih poticaja sada obuhvaća i obvezu otkupa električne energije u trajanju od 14 godina te prvenstvo kod operatora pri isporuci električne energije na njegovu mrežu.

Hrvatska je potvrdila Okvirnu konvenciju UN-a o promjeni klime (UNFCCC) i Protokol iz Kyota (2007. godine), prema kojem ima status stranke obuhvaćene Prilogom I. (s ciljanim

---

⁴ Sukladno zakonu o tržištu električne energije u okviru HEP grupe djeluje društvo HEP Operator distribucijskog sustava kao jedini operator u RH i kao regulirana djelatnost

smanjenjem emisija), mada još nije razvila prateću infrastrukturu za sudjelovanje u fleksibilnim mehanizmima iz Kyotskog protokola. Izazovi koji još predstoje obuhvaćaju daljnja poboljšanja mjera za poticanje energetske učinkovitosti (npr. povećanja cijena) i razvoj institucionalnih i projektno-provedbenih kapaciteta vezanih uz tzv. ugljikove kredite. Hrvatska i nadalje treba voditi brigu o poštivanju propisa o učinkovitom korištenju energije u neposrednoj potrošnji te u svoje zakonodavstvo prenijeti pravnu stečevinu EU-a na području energetske učinkovitosti u zgradarstvu.

INFRASTRUKTURA

Javni gradski prijevoz

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Poduzeća za javni gradski prijevoz većinom su pod nadzorom lokalne samouprave i uživaju prilično visok stupanj samostalnosti. Veća poduzeća bilježe pristojna financijska i poslovna ostvarenja, dok bi neka od manjih trebala poboljšati poslovnu učinkovitost i stopu naplate. U djelatnosti javnog gradskog prijevoza, tržišno natjecanje i sudjelovanje privatnog sektora je ograničeno. Jedinice lokalne samouprave i poduzeća za javni prijevoz obično su u formalnom ugovornom odnosu.

Vodoopskrba i odvodnja

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Poduzeća za vodoopskrbu i odvodnju su pod nadzorom lokalne samouprave i uživaju prilično visok stupanj samostalnosti. Veća poduzeća bilježe pristojna financijska i poslovna ostvarenja i imaju dobre sustave mjerenja potrošnje i naplate računa, dok bi neka od manjih trebala poboljšati poslovnu učinkovitost i stopu naplate. U većim mjestima, prihodi od naknada dostatni su za pokriće troškova. Nekoliko jedinica lokalne samouprave uvelo je koncesijske ugovore o pružanju usluga za pročišćenje otpadnih voda.

Među preostalim tranzicijskim izazovima, najznačajniji su unakrsno subvencioniranje različitih kategorija potrošača. Poboljšanje ugovornih odnosa za veći broj komunalnih poduzeća koja djeluju na regionalnoj osnovi, čime bi se pojasnila razina usluge i očekivani radni učinak, ojačalo načelo neovisnosti u odnosu između jedinica lokalne samouprave i njihovih poduzeća.

Ceste

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Posebna društva u državnom vlasništvu osnovana su sa zadaćom građenja i upravljanja državnim cestama (Hrvatske ceste) i autocestama (HAC). U kolovozu 2012. godine, Vlada je donijela odluku o spajanju HAC-a s Autocestom Zagreb-Rijeka do konca siječnja 2013. godine. Potonje je društvo prvobitno osnovano 1997. godine, kao državno poduzeće zaduženo za dotični projekt, ali s nakanom da ga se privatizira po dovršenju gradnje autoceste. U sektoru cesta provedena su i dva koncesijska projekta (1995. odnosno 1996. godine), ali ne u potpunom suglasju s najboljim međunarodnim običajima. Svi ugovori o izgradnji, rekonstrukciji i izvanrednom održavanju cesta sklapaju se slijedom javnog

nadmetanja, a radovi se ustupaju privatnom sektoru. Redovito održavanje se ugovara s tvrtkama koje se bave održavanjem cesta, od kojih je većina privatizirana. Način naplate i visina cestarina na autocestama slični su kao i u susjednim europskim zemljama. 2011. godine djelomice je uveden automatski sustav naplate cestarina.

Željeznice

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

Ključni zakonski akt na području željeznica donesen je 2003. godine. Njime su uređene vrste usluga, upravljanje željezničkom infrastrukturom, njen status i pristojbe za njeno korištenje, financiranje nove infrastrukture i koncesije za izgradnju nove i održavanje postojeće željezničke infrastrukture. Godine 2005. prihvaćen je prijedlog Zakona o podjeli Hrvatskih željeznica, kojim je predviđeno da će se Hrvatske željeznice (HŽ) podijeliti na posebna društva za prijevoz tereta, prijevoz putnika, održavanje i izgradnju infrastrukture. Zakonskim je prijedlogom predviđeno i osnivanje neovisnog regulatornog tijela. Cijene u teretnom prijevozu rukovode se načelom pokrića troškova, a krenulo se i s reformom u vezi s obvezama pružanja javnih usluga. No, na tržištu baš i nema sudjelovanja privatnog sektora, kao ni pravog tržišnog natjecanja, a regulatorno tijelo se traži model financiranja i ono je posve neovisno. U srpnju 2012. godine, Vlada je donijela odluku o restrukturiranju HŽ-a tijekom predstojećih mjeseci: HŽ Holding je ugašen, HŽ Vuča vlakova je prestala postojati, a njena je imovina biti podijeljena između HŽ Putničkog prometa i HŽ Carga, pri čemu su oba ta društva u vlasništvu države. HŽ Cargo bi trebao ući u strateško partnerstvo, uključujući djelomičnu privatizaciju. Sporedne djelatnosti HŽ-a će se izdvojiti, a u sva tri društva predviđena je daljnja provedba značajnog restrukturiranja radne snage.

FINANCIJSKE INSTITUCIJE

Bankarstvo

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Hrvatsko bankarstvo je razmjerno dobro razvijeno, pri čemu poslovanje banaka i razina stručnosti odražavaju 90 posto stranog udjela u vlasničkoj strukturi sektora (od ukupno 31 banke, 15 je stranih). Korporativnom sektoru, MSP-u, obrtu i građanstvu nudi se cjelovita lepeza proizvoda i usluga. No, za određene proizvode nema regulatornog okvira i infrastrukture, što osobito vrijedi za instrumente financiranja obrtnog kapitala, kao što su faktoring i skladišnice. Koncentracija u sektoru je prilično visoka jer pet vodećih banaka drži 76 posto aktive. Vlada je najavila planove za privatizaciju Hrvatske poštanske banke (HPB-a). Na kraju 2011. godine, omjer aktive i BDP-a iznosio je 120 posto (što je blagi porast u odnosu na 117 posto iz 2010.), dok se omjer depozita i BDP-a zadržao na 71 posto. Na domaćim tržištima, dostupnost srednjoročnog do dugoročnog financiranja je ograničena. Bankarski sektor (zbog eurizacije depozita) je ranjiv na kretanja na deviznom tržištu. Depoziti su se 2011. povećali za oko 2 posto, ali su se u prvoj polovici 2012. smanjili za 0,4 posto u odnosu na prethodnu godinu. Unatoč tome, odnos kredita i depozita se sa 114 posto iz 2010. godine u 2011. povećao na 119 posto. Kao i prethodne godine, sporiji rast depozita prouzročjen je smanjenjem depozita gospodarstva (za 2,6 posto), dok su se depoziti građana povećali za 4,8 posto. Rastu ukupnih depozita uvelike je išlo u prilog povećanje depozita nerezidenata, na koje je 2011. otpadalo 7,8 milijardi kuna od 12,8 milijardi kuna koliko je

iznosilo ukupno povećanje. Otprilike 75 posto depozita denominirano je u stranoj valuti. Na kraju 2011. godine, krediti privatnom sektoru dosegli su 72,5 posto BDP-a, a od prosinca 2010. do prosinca 2011. porasli su za 5 posto, što je blagi pad u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, kada su se povećali za 6,3 posto. No, rast kredita u 1. tromjesečju 2012. godine (3,4 posto u nominalnom smislu) uglavnom je bio izazvan pojačanim kreditiranjem državnih i javnih poduzeća.

Banke su postrožile svoje kreditne kriterije u razdoblju krize, tako da su mnoge manje banke zabilježile nultu stopu kreditne aktivnosti, a kreditiranje su usporile i neke veće banke. Čini se kako je usporeni rast kredita u 2012. utjecao i na obrtna sredstva, jer je sve veći broj računa poduzetnika blokiran zbog neispunjenja financijskih obveza. Nemogućnosti dobavljača da naplate svoja potraživanja doprinosi i neučinkovitost i nedjelotvornost pravnog sustava. Mada određene banke nude faktorinške proizvode, zakonski okvir tu djelatnost je u fazi izrade uz tehničku pomoć Banke. FINA i još jedna tvrtka pružaju uslugu elektroničke ispostave računa, ali nije uveden sustav elektroničkog potpisa. Infrastruktura ne postoji ni za primjenu skladišnica, što osobito vrijedi za sustav upisa. S druge strane, Hrvatski registar obveza po kreditima (HROK) dobro je uhodan, a u radu koristi sustave TransUniona. U slučaju fizičkih osoba, obuhvat HROK-a dosegao je gotovo 100 posto, a otkako mu se u kolovozu 2010. obuhvat proširio i na pravne osobe (uključujući MSP-e), danas raspolaže podacima o 100.000 poslovnih subjekata, uključujući velika poduzeća, MSP-e, mikro-poduzeća, obrte, samostalne djelatnosti i poljoprivredna gospodarstva.

Usluge HAMAG-a, državne agencije za MSP koja izdaje i kreditna jamstva, do sada se baš i nisu koristile jer su joj jamstva bila uvjetovana. No, nova Uprava uvodi bezuvjetna jamstva, što bi moglo dati dodatnog poticaja kreditiranju.

Uračunamo li kredite vezane za devize, otprilike 70 posto kredita privatnom sektoru bilo je u stranoj valuti, uz visok stupanj euroizacije. U tom su smislu najizloženija državna i javna poduzeća, koja se također zadužuju u devizama ili vezano za devize. Kako većina kredita ima promjenjivu kamatu i vezana je za stranu valutu, a banke ovise o inozemnom financiranju, sustav je i nadalje izložen kamatnim i tečajnim kreditnim rizicima na strani zajmoprimaca koji od njih možda nisu posve zaštićeni, kao i riziku prekograničnog prelijevanja posljedica nepovoljnih kretanja. Već dvadeset godina HNB uspješno održava stabilnost tečaja domaće valute u odnosu na euro. U nastojanju da dodatno osnaži stabilnost sustava, HNB je u travnju 2010. godine minimalnu stopu adekvatnosti kapitala dodatno povećao s 10 na 12 posto. Na kraju 2. tromjesečja 2012. godine, pokazatelj adekvatnosti kapitala za bankarski sustav bio je nešto viši od 20 posto.

Obrt, malo i srednje poduzetništvo

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *srednji učinak*

OMSP-i igraju važnu ulogu u gospodarstvu jer čine 99,8 posto ukupnog broja poslovnih subjekata, a u njima radi 67 posto ukupnog broja zaposlenih. Gospodarstvu doprinose i s gledišta dodane vrijednosti, u kojoj sudjeluju s 57 posto. No, njihov pristup kreditima banaka trpi zbog ograničene likvidnosti i pojačane nesklonosti financijskog sustava prema rizicima, što je posljedica krize. Osim općeg usporavanja kreditne aktivnosti, najveći problem koji se navodi upravo u vezi s kreditiranjem MSP-a odnosi se njihovu trenutnu razinu zaduženosti i potkapitaliziranosti. Pokrenuto je nekoliko javnih programa financijske potpore za MSP. HAMAG, hrvatska agencija za SME, provodi 9 programa kreditnih jamstava, od kojih je

jedan namijenjen novim poduzetnicima. Ti su jamstveni programi usmjereni prema različitim područjima, od poljoprivrede do novih tehnologija, a iznos kredita i jamstveno pokriće razlikuju se ovisno o programu. No, ti su programi dodatno ograničili održivo komercijalno kreditiranje OMSP-a. Programi izobrazbe i pomoći banaka i dalje su ograničeni, premda neke banke organiziraju stručno osposobljavanje MSP-a za izradu poslovnih planova i prijavu projekata za kreditiranje. Usluge prilagodbe proizvoda, izobrazbe i informiranja zajmoprimatelja neophodne su kao potpora bankovnom kreditiranju određenih sektora (npr. medicine) i međunarodne konkurentnosti MSP-a (savjetodavno-informativne službe EU-a). K tome, mogućnosti za razvoj MSP-a mogle bi se otvoriti i inicijativama za financiranje opskrbnih lanaca. Određeni pomaci ostvareni su kada je posrijedi djelotvornost sustava katastra i registra obveza po kreditima. Naime, uveden je i u punoj je funkciji internetski preglednik katastarskih podataka (e-Katastar). Financijska agencija vodi upisnik pokretne imovine, koji je dostupan preko interneta. Općenito gledano, minimalno jamstvo se utvrđuje na 150 posto iznosa kredita, ali jamstveni programi nude pogodnost fleksibilnijih uvjeta. Od 2007. godine tu je i registar obveza po kreditima, koji je osnovalo 20 hrvatskih banaka. Registar pokriva 100 posto punoljetnog stanovništva, a počeo je prikupljati i podatke o poslovnim subjektima, ali pristup im je ograničen na financijske institucije. Izazovi su i dalje prisutni kada je posrijedi osiguranje učinkovitosti u ostvarivanju vjerovničkih prava, kao što je jamstvo da će osigurani vjerovnici u slučaju insolventnosti dužnika biti prvi isplaćeni i izvan stečajnog postupka.

Osiguranje i druge financijske usluge

Struktura tržišta: *mali učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

U Hrvatskoj su se uobičajeni proizvodi NBFi-a već ustalili, uključujući trostupni mirovinski sustav. Penetracija na području hipotekarnih proizvoda je niska, a manjka i infrastruktura za financiranje obrtnog kapitala, poput faktoringa i skladišnica.

Udio osiguravateljnih premija u BDP-u i dalje se smanjuje te je dosegao 2,6 posto (u odnosu na 2,96 odnosno 2,83 posto koliko je zabilježeno prilikom zadnjih dviju ocjena), pri čemu premije neživotnog osiguranja čine 1,91, a životnog 0,69 posto BDP-a. Prema stanju na kraju 2011. godine, na hrvatskom osiguravateljnem tržištu poslovalo je 28 osiguravajućih društava, od čega se sedam bavilo životnim, deset neživotnim, a deset i životnim i neživotnim osiguranjem, dok se jedno bavilo reosiguranjem. Na tri vodeća društva otpada 56 posto premija, od čega više od polovice otpada na Croatia osiguranje – najveće osiguravajuće društvo čiji je većinski vlasnik država.

Zakoni i propisi na području osiguranja uglavnom udovoljavaju standardima IAIS-a, čijom članicom Hrvatska tek treba postati. Većina provedbenih i kadrovskih manjkavosti u nadzornom sustavu otklonjena je osnivanjem jedinstvenog tijela za nadzor nebankarskih financijskih institucija, iako još predstoji rješavanje određenih pitanja vezanih uz određivanje novčanih kazni i usmjerenost nadzora prema rizicima. U Hrvatskoj je osnovano i posluje tek jedno mirovinsko osiguravajuće društvo – Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo d.o.o. – koje je ovlašteno obavljati isplatu mirovina iz domaćih obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova. U Hrvatskoj je i 25 društava za leasing, a većina ih je u stranom vlasništvu. Njihova ukupna imovina iznosi 5,3 posto BDP-a, s time da na pet vodećih društava za leasing otpada nešto više od 60 posto ukupne imovine na području leasinga.

Stopa penetracije hipotekarnih proizvoda i dalje je skromna i doseže tek malo više od 17.5 posto. Hrvatski mirovinski sustav funkcionira u sva tri stupa, a udio mirovina u BDP-u je nešto viši od 10 posto.

U Hrvatskoj su dostupne i usluge faktoringa, pri čemu se iznos otkupljenog potraživanja kreće oko 1,2 milijarde eura, a promet je u porastu iako na području faktoringa još nisu doneseni nikakvi propisi. Tržište je koncentrirano, a prevladavajući udio drže banke. Proizvodi obuhvaćaju eskontiranje mjenica i otkup potraživanja, s time da je faktoring bez prava regresa rijedak. Na raspolaganju je elektronička ispostava računa, ali nije uveden sustav elektroničkog potpisa. Isto tako, nema ni infrastrukture za sustav upisa skladišnica.

Tržišta kapitala

Struktura tržišta: *srednji učinak*

Institucije tržišta: *mali učinak*

Zagrebačka burza (ZSE) je utemeljena 1991. godine, elektronički sustav trgovanja uvela je 1995. godine, a od jeseni 2007. koristi trgovinsku platformu X-Stream NASDAQ OMX-a. U razdoblju krize, tržišna se kapitalizacija smanjila, pri čemu je na kraju 2011. iznosila 35,2 posto (22.452 milijuna USD) u odnosu na 42 posto BDP-a u 2010. odnosno 51 posto BDP-a u 2009. godini. Likvidnost na tržištu i dalje je slaba; omjer ukupnog prometa i prosječne tržišne kapitalizacije u 2011. je godini ostao na 0,04. Približno 85 posto transakcija evidentiranih u 2012. sklopljeno je izvan burze, a svega 15 posto u redovnom prometu. Tržište regulira Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), koja nadzire i 130 investicijskih fondova koji djeluju u Hrvatskoj, a koji su na kraju 2011. upravljali imovinom u vrijednosti od 1,8 milijardi eura, što je smanjenje za 13 posto u odnosu na stanje s kraja 2010. godine. Hrvatska je pokazala visok stupanj pridržavanja načela IOSCO-a te razmjerno visoku djelotvornost u primjeni zakona i propisa. Smatra se kako je HANFA kao regulator tržišta vrijednosnih papira izrazito djelotvorna u rješavanju složenih slučajeva. HANFA je 2011. objavila i nove smjernice za upravljanje likvidnošću investicijskih društava.

Na obvezničkom tržištu većinom su zastupljene hrvatske državne obveznice i nekoliko korporativnih izdanja. Čitavo tržište funkcionira uglavnom kao sekundarno dilersko tržište, pri čemu se izravno na ZSE-u trguje u iznimno malom obujmu. Jedina je obveza da se transakcije sklopljene izvan burze prijave ZSE-u na kraju trgovinskog dana radi utvrđivanja vrijednosti i u statističke svrhe. Glavni sudionici tržišta su banke, obvezni i dobrovoljni mirovinski fondovi, uzajamni fondovi i osiguravajuća društva.

Tržište korporativnih obveznica u Hrvatskoj je i dalje nedovoljno razvijeno, pri čemu je obujam trgovanja krajnje nizak i neujednačen. Početkom 2011. godine, na tržištu je bilo osam obveznica, od čega su održavatelji tržišta nudili izvršnu cijenu za njih šest.

PRILOG 3 – PRAVNA TRANZICIJA

Otkako je započeo proces pristupanja EU-u, Hrvatska je provela znatna poboljšanja zakonodavstva na brojnim područjima trgovačkog prava. Iako je hrvatski zakonodavni okvir uvelike usuglašen s normama EU-a, i dalje su prisutni određeni ključni izazovi. Poglavitito, riječ je o potrebi boljeg uređivanja osiguranih transakcija (i, po mogućnosti, uvođenja propisa o faktoringu), osiguravanja izobrazbe sudaca u vezi s pitanjima trgovačkog prava, stvaranja okvira za energetska učinkovitost u pojedinačnim sektorima i jačanja sustava korporativnog upravljanja. Ovaj se prilog bavi područjima trgovačkog zakonodavstva koja su bitna za predloženu strategiju Banke u Republici Hrvatskoj, a temelji se na ocjenama obavljenim u okviru Bančinog Programa pravne tranzicije.⁵

Poboljšanje poslovnog ozračja i poticanje razvoja MSP-a

Pristup financijskim sredstvima

Hrvatski Ovršni zakon trenutno sadrži odredbe o zasnivanju založnog prava na pokretnoj imovini i pravima bez prijenosa posjeda, dok Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima predviđa tek založno pravo s prijenosom posjeda. Uređivanje osiguranih transakcija Ovršnim zakonom dovelo je do toga da su transakcijski troškovi narasli. Primjerice, kako u osnovi tvori dio postupka dobrovoljne ovrhe, sporazum o osiguranju mora biti javnobilježnički ovjeren, što povećava troškove.

Založna prava bez prijenosa posjeda, koja su zasnovana sukladno Ovršnom zakonu, upisuju se u Upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina (“Upisnik založnih prava”), koji vodi Financijska agencija u vlasništvu države. Upisnik založnih prava je sveobuhvatni sustav za pohranu isprava na ime založnog dužnika (nasuprot suvremenom pristupu utemeljenom na jednostavnoj pohrani obavijesti), vodi se u elektroničkom obliku, a javnosti je dostupan preko interneta. Uz Upisnik založnih prava, tu je i niz posebnih upisnika (npr. Registar žigova (za založna prava na žigovima), Registar patenata (za založna prava na patentima), Središnje klirinško depozitarno društvo (za založna prava na dionicama) itd.). Osim uvođenja Upisnika založnih prava, Zakon o Upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina sadrži i materijalnopravne odredbe kojima se uvodi institut lebdećeg založnog prava na materijalnoj imovini.

Financijski i operativni leasing uređeni su Zakonom o leasingu, kojim se postavlja suvremeni zakonodavni okvir za obavljanje poslovnog leasinga. Društva za leasing su u osnovi dobro uređena, dužna su ishoditi odobrenje za rad i pod nadzorom su Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA-e). Hrvatsko tržište leasinga je razmjerno dobro razvijeno, a najčešći predmeti leasinga su nekretnine i motorna vozila.

Što se tiče faktoringa, nema nikakvog posebnog zakonodavstva, osim što Zakon o obveznim odnosima sadrži opće odredbe o “ustupu tražbine ugovorom”, koje tvore osnovu za ustupanje potraživanja. Shodno tome, nema definicije faktorinških usluga niti vrsta faktorinških poslova, koja bi pripomogla pravnoj sigurnosti faktorinških transakcija, a samim time i smanjila troškove i rizike povezane s rekatégorizacijom transakcija. Hrvatska Vlada je odlučila uvesti novi zakon kojim bi se uredili faktorinški poslovi i faktorinška djelatnost.

---

⁵ www.ebrd.com/law

EBRD hrvatskom ministarstvu financija pruža tehničku pomoć u izradi neophodnog zakonskog okvira.

Korporativno upravljanje

U Hrvatskoj se kao osnovni pravni izvor na području korporativnog upravljanja koristi Zakon o trgovačkim društvima, koji je na snagu stupio 1995. godine, od kada je doživio opsežne izmjene i dopune, poglavito radi usklađivanja domaćeg zakonodavstva s pravnom stečevinom Zajednice. Zakon o trgovačkim društvima se uglavnom oslanja na njemački model te potanko utvrđuje zahtjeve za osnivanje i vođenje poslovanja trgovačkih društava u Hrvatskoj.

Godine 2007. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) i Zagrebačka burza izradile su dobrovoljni Kodeks korporativnog upravljanja za društva uvrštena na Zagrebačku burzu. Kodeks je revidiran 2010. godine⁶, a na snagu je stupio 1. siječnja 2011. godine. Revidirani Kodeks se temelji na načelu "postupi ili objasni". Naime, uvrštena društva su u svojim godišnjim izvješćima (koja se objavljuju i na njihovim mrežnim stranicama) dužna navesti pridržavaju li se Kodeksa i iznijeti razloge nepridržavanja.

Hrvatska je provela znatne zakonske i regulatorne promjene koje su dovele do niza poboljšanja u okviru za korporativno upravljanje. Riječ je o donošenju Zakona o preuzimanju dioničkih društava i Zakona o tržištu kapitala, znatnim izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima i osnivanju jedinstvenog tijela na nadzor tržišta kapitala, osiguravajućih društava i mirovinskih fondova i društava (HANFA). Pomak najbolje predstavlja i donošenje Kodeksa korporativnog upravljanja. No, neki bitni izazovi i dalje su prisutni. U pravnom okviru postoje neke ključne praznine, osobito u pogledu sukoba interesa i objave financijskih i nefinancijskih podataka, uključujući podatke o poslovima s povezanim osobama i o krajnjim (stvarnim) vlasnicima (a ne samo o skrbniku, u slučaju da takav postoji). Podrobnije bi valjalo urediti i sastav revizijskog odbora ne bi li se osigurala neophodna stručna sprema, neovisnost (zabrana sudjelovanja bilo kojeg člana izvršnog rukovodstva u radu revizijskog odbora) i osposobljenost za djelotvorno obavljanje njegovih poslova. Konačno, u Kodeksu bi se morali pojasniti razlozi iz kojih bi u nadzornom odboru i njegovim pododborima trebali sjediti i neovisni članovi.

Insolventnost

Ova je problematika uređena Stečajnim zakonom iz 1996. godine (sa zadnjim izmjenama i dopunama iz 2012. godine). Stečajni se zakon primjenjuje na pravne osobe i na trgovce pojedince i obrtnike kao dužnike pojedince, uz određene iznimke i ograničenja kada se radi o državi i s njome povezanim subjektima.

U svojoj Ocjeni propisa o insolventnosti s konca 2009. godine, EBRD je zaključio kako su u Hrvatskoj zakonske odredbe o insolventnosti iznimno kvalitetne u svakom pogledu osim po pitanju preustroja, koji je moguć tek po pokretanju stečajnog postupka.

Upravo radi promicanja preustroja, 1. listopada 2012. godine na snagu je stupio Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi. Sukladno tom Zakonu, dužnik je u određenom zakonski propisanom roku od nastanka nelikvidnosti ili insolventnosti (sukladno

---

⁶ Hrvatski Kodeks korporativnog upravljanja je dostupan na adresi http://www.ebrd.com/downloads/legal/corporate/croatia_code.pdf

definiciji iz Stečajnog zakona) dužan pokrenuti “postupak predstečajne nagodbe”. No, postupak predstečajne nagodbe ne može se otvoriti ako je protiv dužnika već pokrenut stečajni postupak. Po pokretanju postupka predstečajne nagodbe i za njegova trajanja, protiv dužnika se ne može podnijeti nikakav prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

Postupak predstečajne nagodbe je zamišljen prvenstveno radi operativnog i financijskog restrukturiranja dužnika ne bi li mu se omogućio nastavak poslovanja i nakon nastanka insolventnosti (s time da plan restrukturiranja mora prihvatiti većina vjerovnika). Postupak predstečajne nagodbe smatra se “hitnim”, čime se jamči veća brzina i troškovna učinkovitost. Prva faza postupka, koja uključuje prihvaćanje plana restrukturiranja, odvija se pred Financijskom agencijom. Pod pretpostavkom da je plan prihvatila potrebna većina, druga faza postupka uključuje potvrđivanje plana restrukturiranja od trgovačkog suda.

Ostaje za vidjeti koje će koristi Hrvatskoj donijeti ovaj novi sustav rješavanja insolventnosti te hoće li mjere predviđene Zakonom o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi biti djelotvorne u smislu osiguranja nastavka poslovanja održivih tvrtki koje su se našle u financijskim teškoćama.

Ovršnost ugovora / sudbeni kapaciteti

Hrvatsko se sudstvo sastoji od sudova opće nadležnosti, koji se bave građanskim i kaznenim stvarima, kao i posebnih trgovačkih i upravnih sudova.

Kao i u drugim zemljama u pretpristupnoj fazi, proces usklađivanja s pravom EU-a poslužio je kao katalizator za usavršavanje i osuvremenjivanje hrvatskog zakonodavstva. No, izazvao je i određeni stupanj pravne nestabilnosti jer su se novi zakoni donosili kako bi se u njima ogledala pravna stečevina Zajednice, što je, pak, utjecalo na predvidljivost i kvalitetu presuda. Unatoč tome, u svojoj Ocjeni sudskih odluka, EBRD je ustanovio kako su presude u trgovačkopravnim stvarima u Hrvatskoj uglavnom predvidljive i razmjerno kvalitetne. U Ocjeni je ustanovljeno kako najviše razloga za brigu daje sporost sudstva. Trgovačke sudove i dalje muči pozamašan broj zaostalih predmeta. U 2011. godini, broj predmeta na tim sudovima povećao se za 10 posto, što je popraćeno i sve većom složenošću predmeta. Uslijed recesije, broj stečajnih postupaka povećao se za 225 posto. Suci na raspolaganju imaju određena zakonski propisana sredstva za osiguranje strožeg poštivanja postupovnih pravila, kao što je određivanje kazni i troškova na teret stranaka koje svojim radnjama žele omesti postupak (primjerice, neopravdanim i opetovanim zahtjevima za odgodu ili nepodnošenjem isprava u propisanom roku). No, te se ovlasti gotovo nikako ne koriste. Na raspolaganju su i alternativni mehanizmi rješavanja sporova, uključujući mirenje u trgovačkim sporovima. No, opipljivi se rezultati još nisu pokazali: u zadnje tri godine, manje od 4 posto trgovačkih sporova završeno je nagodbom.

Još jedno važno pitanje istaknuto u Ocjeni odnosi se na teškoće s provođenjem presuda u trgovačkopravnim stvarima, što je u suglasju i s podacima iz Ispitivanja poslovnog okruženja i uspješnosti poduzeća, koje su zajednički provele EBRD i Svjetska banka i u kojem je tek 30 posto hrvatskih ispitanika izjavilo da se presude provode redovito ili uvijek. Na taj su se problem usmjerile i nedavne reforme. Tako je 2011. uveden novi sustav ovrhe dosuđenog iznosa duga po bankovnom računu. Prije toga, ovrhovoditelj je, da bi naplatio svoju tražbinu, morao navesti broj bankovnog računa ovršenika, a svaka je banka razvila svoju vlastitu praksu. Od 2011. godine, hrvatskoj Financijskoj agenciji dana je ovlast za provođenje ovrha na dosuđenim iznosima duga po bankovnim računima prema novom jedinstvenom postupku,

čime je, sudeći po naznakama, ovršni postupak ubrzan. Još jedna mjera zamišljena radi povećanja učinkovitosti ovršnog sustava je prebacivanje redovnih ovršnih ovlasti na posebne ovršne odjele općinskih sudova. No, taj sustav još nije u punoj funkciji, tako da je prerano suditi o njegovom učinku.

Od početka pristupnog procesa, Hrvatska je provela značajne promjene u svom sudstvu. Daljnje mjere jačanja ovršnosti ugovora i sudbenih kapaciteta obuhvaćale bi: osiguravanje sustavne i stručne izobrazbe sudaca u vezi s pitanjima trgovačkog prava, uključujući primjenu sredstava zamišljenih radi poticanja stranaka na poštivanje propisanih rokova; uspostavu sveobuhvatne i ažurne baze podataka o sudskim odlukama; daljnje jačanje ovršnog sustava, uključujući bolje informiranje javnosti o ovršnim postupcima i jačanje kapaciteta ovršnih institucija; i uvođenje mjera kojima se potiče mirenje u trgovačkim sporovima.

Promicanje energetske učinkovitosti

Hrvatska ulaže znatne napore u razvoj primjerene politike i regulatornog okvira za promicanje energetske učinkovitosti ("EnU") u raznim sektorima gospodarstva. No, postojeći okvir iziskuje daljnje napore, osobito kada je posrijedi donošenje zakona i odgovarajućih provedbenih propisa o EnU u pojedinim sektorima.

Postojeći okvir za politiku na području EnU u Hrvatskoj postavljen je Strategijom energetskog razvoja ("Strategija"), koja je donesena 2009. godine u sklopu priprema zemlje za ulazak u EU. Sukladno Strategiji, poboljšanje energetske učinkovitosti nalazi se među prioritetima Vlade, pri čemu joj je jedan od ciljeva i smanjenje neposredne potrošnje energije za 9 posto u razdoblju do 2016. godine primjenom mjera energetske učinkovitosti.

Pravni okvir za energetski sektor u širem smislu, a posebice za EnU, nedavno je nadograđen novim Zakonom o energiji, koji je donesen u listopadu 2012. godine. Kao važan korak prema liberalizaciji energetskog sektora, energetskim je subjektima po prvi puta dopušteno određivanje cijena plina koje će naplaćivati svojim korisnicima. Tarifne stavke i dalje podliježu odobrenju Hrvatske energetske regulatorne agencije ("HERA"), novoosnovanog neovisnog regulatora energetskog sektora, ali su se počele povećavati ne bi li odražavale stvarne troškove⁷.

Što se tiče regulative na području EnU, Zakonom o energiji uveden je sustav jamstva podrijetla električne energije, kao i obveza određivanja minimalnog udjela OIE u energetskoj bilanci zemlje. Energetska učinkovitost dodatno je uređena posebnim zakonima (poput Zakona o učinkovitom korištenju energije u neposrednoj potrošnji), od kojih neke još treba uskladiti s pravnom stečevinom EU-a na području energetske učinkovitosti.

Kao što je predviđeno Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o energiji, na temelju posebnog zakona iz 2003. godine osnovan je državni Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost. Fond je primarno osnovan radi financiranja programa i projekata iz područja zaštite okoliša i energetske učinkovitosti, a donošenjem Zakona o učinkovitom korištenju energije u neposrednoj potrošnji proširile su se ovlasti Fonda i na provođenje racionalnog gospodarenja energijom te agencijske poslove u dijelu provedbe aktivnosti u području gospodarenja energijom i energetske učinkovitosti u sektorima potrošnje energije. U listopadu 2012.

---

⁷ Tarifne stavke za proizvodnju električne energije za kupce koji su u sustavu javne usluge (kućanstva) određuje HERA

godine, Vlada je osnovala još jednu instituciju, Centar za praćenje poslovanja energetskog sektora i investicija, kojoj su povjereni zadaci razvoja programa strategije ulaganja, praćenja i koordinacije programa ulaganja na području obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti i suradnje s međunarodnim institucijama.

S obnovljenom energetskom politikom i zakonodavstvom te pratećim institucijama, Hrvatska je postavila temelje za održivi razvoj svog energetskog sektora. No, još uvijek joj nedostaje okvir za energetske učinkovitosti u pojedinačnim sektorima, usuglašen s pravnom stečevinom EU-a. Poglavitito, potrebno je donijeti provedbene propise vezane uz: (i) zahtjeve u pogledu EnU u različitim fazama korištenja energetskih postrojenja; (ii) poboljšanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu; i (iii) označavanje energetske učinkovitosti.

Restrukturiranje javnih komunalnih poduzeća kroz javno-privatna partnerstva (JPP-e)

Uz dobro osmišljen i sveobuhvatan pristup Vlade njihovom razvoju i provedbi, JPP-i bi Hrvatskoj u bliskoj budućnosti mogli donijeti golemu korist, pod uvjetom da se niže opisanim zakonodavnim promjenama poboljšaju mogućnosti njihovog financiranja.

U zadnjih nekoliko godina – točnije, počevši od 2008. i uz kasnije dorade u novije vrijeme – donesen je paket suvremenih zakonskih akata koji se sastoji od Zakona o koncesijama iz 2008. godine, s izmjenama i dopunama od 12. prosinca 2012. godine (“Zakon o koncesijama”), Zakona o javno-privatnom partnerstvu donesenom 2008. godine i uvelike doradenom u svom novom izdanju od 10. srpnja 2012. godine (“Zakon o JPP-u”) i niza dokumenata donesenih pod okriljem Vlade, uključujući poglavitito Strateški okvir za razvoj javno-privatnog partnerstva u Republici Hrvatskoj i Okvirni program izgradnje, dogradnje i rekonstrukcije javnih građevina prema ugovornom obliku javno-privatnog partnerstva.

Zakonodavni se okvir doima primjerenim i sveobuhvatnim. Obuhvaća mnoga neophodna pravila i sadrži jasne postupke. K tome, neupitno je kako je osnivanje Agencije za JPP predstavljalo pozitivan korak u učvršćivanju napora što ih vlasti u novije vrijeme ulažu u promicanje JPP-a. U svojoj Ocjeni zakona o JPP-u/koncesijama koju je 2012. objavila za sve zemlje u kojima provodi svoje projekte (obavljenom prije donošenja novih zakona), Banka je utvrdila visok stupanj usuglašenosti hrvatskih zakona s najboljim međunarodnim normama.

Općenito gledano, cilj najnovijih izmjena i dopuna Zakona o koncesijama je osigurati bolji nadzor nad provedbom koncesijskih ugovora i jasno ih razlučiti od ugovora o javnoj nabavi.

Međutim, moglo bi biti prostora za poboljšanje financiranja projekata JPP-a, a što bi moglo dati dodatni poticaj u pogledu prihvatljivosti tih projekata s bankarskog gledišta.

Praktičnu primjenu ovog novog sustava pomalo je teško ocijeniti jer je uvjerljivo najznačajniji projekt (gradnja terminala Zračne luke Zagreb) koji je nedavno pokrenut prema tom sustavu još uvijek u ranom stadiju, pri čemu se dovršenje gradnje predviđa za 2015. godinu, nakon čega predstoji još 30 godina njegove eksploatacije.

PRILOG 4 – POTPORA MALOM GOSPODARSTVU

EBRD podržava ekonomsku tranziciju uvođenjem poduzetničkih promjena u obrtima, malim i srednjim poduzećima (OMSP) koja obećavaju i doprinosom razvoju održivog tržišta lokalnih usluga poslovnog savjetovanja. Ovo se postiže dvama instrumentima koji se nadopunjuju: Program za rast poduzeća (EGP) i Usluge poslovnog savjetovanja (BAS), koje provodi tim EBRD-a za podršku malom gospodarstvu (Tim SBS).

Prethodna iskustva u podršci malom gospodarstvu u Hrvatskoj

Program EGP je u provedbi u Hrvatskoj od 1999. godine i putem njega je mobilizirano skoro 2 milijuna eura sredstava donatora iz EU, ESSF-a, Luksemburga i drugih bilateralnih donatora. Do danas je pomoć u sklopu EGP-a primilo 37 poduzeća u Hrvatskoj, pri čemu su najzastupljenije grane prerađivačka i prehrambena industrija te turizam. Dosad je ocijenjeno 25 projekata, od kojih je skoro 30 posto proglašeno vrlo uspješnim. Nadalje, 20 posto korisnika je iskazalo porast zaposlenih, a gotovo 50 posto porast prometa. Povrh toga, putem EGP-a su provedene različite razvojne aktivnosti u raznim sektorima te je pružena pomoć u organizaciji putovanja u industrijski razvijene zemlje u cilju povezivanja poduzeća.

Od pokretanja u 2004. godini, program BAS Hrvatska je privukao ukupno oko 4,6 milijuna eura donatorskih sredstava iz EU, ESSF-a, Kineskog Tajpeia, Luksemburga, Austrije i drugih bilateralnih donatora, što je dopunjeno s 4,5 milijuna eura doprinosa od korisnika. U sklopu programa BAS je do danas provedeno 555 projekata, uglavnom usmjerenih na upravljanje kvalitetom, tehnologiju i gospodarenje okolišem u širokom rasponu djelatnosti, između ostalih i u agroindustriji i turizmu. Ukupno 423 projekata je ocijenjeno godinu dana nakon dovršetka, pri čemu je 66 posto dobilo ocjene uspješan ili vrlo uspješan. 52 posto poduzeća je prijavilo porast prometa, a 35 posto porast broja zaposlenih. Osim toga, 36 posto je dobilo zajmove prosječne vrijednosti 900.000 eura ili više. U okviru BAS-a je poduzeto 17 aktivnosti razvoja tržišta kao potpora razvoju primjerene infrastrukture za podršku OMSP.

Aktivnosti podrške malom gospodarstvu su se pozabavile i važnim horizontalnim ciljevima od presudne važnosti za razvoj konkurentnog privatnog sektora u Hrvatskoj. Od 2010. godine SBS stavlja sve veći naglasak na energetska učinkovitost i gospodarenje okolišem, a trenutačno se provodi i regionalni program “Žene u poduzetništvu”.

Sektori OMSP i poslovnog savjetovanja u Hrvatskoj

Sektor OMSP

OMSP čine kralježnicu privatnog sektora u Hrvatskoj s udjelom od 99 posto svih poslovnih subjekata. Većina su obrti, dok su korporacije srednje veličine malobrojne. Takve tvrtke pretežito posluju na području veleprodaje i maloprodaje, prerađivačke industrije, građevinarstva i u sektoru informacijsko-komunikacijske tehnologije. Na sektor OMSP otpada skoro 56 posto dodane vrijednosti, 50 posto ukupne zaposlenosti i 40 posto hrvatskog izvoza.

Uslijed tekuće gospodarske krize hrvatski sektor OMSP je u padu, u uvjetima skromnih stopa pokretanja tvrtki i sve veće insolventnosti. U svjetlu pristupanja Europskoj uniji, sektor OMSP se suočava s rastućim pritiskom konkurencije na jedinstvenom tržištu. Među problematičnim područjima su potreba za unaprjeđenje operativnih kapaciteta radi porasta obujma proizvodnje, postizanje viših standarda poboljšanjem kvalitete proizvoda, ali i jačanje

strategije i marketinga u cilju iskorištavanja novih prilika na tržištu.

Tržište poslovnog savjetovanja

Hrvatsko tržište poslovnog savjetovanja se suočava s 'malim' tranzicijskim izazovima u pogledu OMSP, u čemu se odražava visoka stopa penetracije tržišta i konsolidiranost sektora. Kako su kvaliteta i izbor pružatelja usluga rasli, tako je u poduzetništvu jačalo shvaćanje potencijala koji nude vanjskih savjetnici u svrhu prevladavanja poteškoća i nastavka rasta. Raspon ponude savjetničkih usluga je sveobuhvatan, s time što se velik broj tvrtki bavi analizom tržišta i, osobito, planiranjem. Zahvaljujući aktivnostima iz programa BAS, zadnjih godina je znatno porastao postotak savjetničkih tvrtki specijaliziranih za gospodarenje okolišem i energetske učinkovitost. Međutim, potrebno je uložiti dodatne napore u cilju jačanja stručnosti na tom segmentu. Zabrinjava manjak savjetnika koji bi poduzetništvu pružali usluge osposobljavanja za natjecanje za korištenje sredstava EU koja će Hrvatskoj biti stavljena na raspolaganje u nadolazećim godinama. Razina sudjelovanja žena u savjetničkoj grani je primjerena, no i dalje postoje znatne razlike u slabije razvijenim krajevima. I na kraju, djelatnost službeno predstavlja Hrvatska udruga poslovnih savjetnika, no to je tijelo zadnjih godina osjetno prorijedilo svoje aktivnosti.

Infrastruktura za OMSP

Institucionalna podrška je dobro razvijena i sveobuhvatna. Ministarstvo poduzetništva i obrta je službeno zaduženo za politiku OMSP, kojoj su prioriteti poboljšanje konkurentnosti OMSP, pristup izvorima financiranja, poduzetničko obrazovanje, institucionalni kapaciteti i infrastruktura za podršku razvoju privatnog sektora. Strategija ženskog poduzetništva dodatno podržava spolnu jednakost u privatnom sektoru. Politike ministarstva provodi Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije, HAMAG Invest. Do danas je uloga HAMAG Investa obuhvaćala upravljanje državnim jamstvima i potporama i sufinanciranje savjetničkih usluga, no s ulaskom u EU agencija će postati središnje mjesto za upravljanje sredstvima strukturnih i kohezijskih fondova EU. Dodatno važnu ulogu u provedbi politike OMSP i razvoju inovativnog privatnog sektora ima i Poslovno-inovacijska agencija RH (BICRO), koja osigurava sufinanciranje inovativnih investicija, tijesno surađuje s istraživačkim institutima i podržava razvoj tehnoloških parkova i inkubatora. Pristup malih i srednjih poduzeća izvorima financiranja dodatno podupire i Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR), koja nudi OMSP zajmove po povoljnim, subvencioniranim uvjetima. I na kraju, niz privatnih subjekata aktivno podržava razvoj hrvatskog sektora OMSP, uključujući i Hrvatsku gospodarsku komoru i Agenciju za poduzetništvo. Dopunama Zakona o poticanju malog gospodarstva do 1. srpnja 2014. godine predviđeno je pripajanje Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO) Hrvatskoj agenciji za malo gospodarstvo i investicije kojim danom će se Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije preimenovati u Hrvatsku agenciju za malo gospodarstvo, inovacije i investicije. Djelatnost nove Agencije obuhvatit će sve dosadašnje djelatnosti HAMAG-INVEST-a a dodat će se djelatnosti BICRO-e u vidu poticanja poduzetnika za istraživanje i razvoj, inovacije, komercijalizaciju istraživačkih rezultata, transfer tehnologije i suradnju sa znanstveno-istraživačkom zajednicom, osnivanje na znanju utemeljenih poduzeća kao i druge vezane djelatnosti za jačanje inovacijskih kapaciteta malih i srednjih poduzetnika.

Nastavak potpore Banke malom gospodarstvu u Hrvatskoj

Iako su tranzicijski jazovi sektora OMSP u Hrvatskoj razmjerno mali u usporedbi s drugim tržištima, Banka će nastaviti pružati podršku tom sektoru na njegovom putu prema punoj integraciji u europsko jedinstveno tržište. Programom SBS će se podupirati OMSP, posebice

u agroindustriji, informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji i drvoprerađivačkoj industriji. Ovisno o raspoloživosti sredstava, programom EGP će se pomoći hrvatskim srednjim poduzećima da u potpunosti iskoriste prilike koje pruža pristupanje EU prijenosom poslovodstvenih vještina i znanja o pojedinim granama gospodarstva. U sklopu pomoći naglasak će biti stavljen na jačanje uspješnosti posloводства i produktivnost, unaprjeđenje proizvodnih tehnika i poboljšavanje kvalitete proizvoda izlaganjem međunarodnim najboljim praksama i povezivanjem s drugim tvrtkama na tržištu EU. Područja koja će se podupirati uključuju strateški marketing i brendiranje, kao i zadovoljavanje tehničkih i ekoloških normi. Programom BAS će se podupirati manja poduzeća uz naglasak na žene u poslovanju, energetske učinkovitost i gospodarenje okolišem.

Prioritet će biti olakšavanje pristupa financiranju preko Banke i njenih partnerskih financijskih institucija. U tom pogledu će se u sklopu programa BAS pomoći korisnicima kredita za lokalna poduzeća (LEF) na području financijskog upravljanja i izvješćivanja u cilju poboljšane transparentnosti. U završnoj fazi podrške u programu BAS se planira prijenos znanja i iskustava stečenih u Hrvatskoj na HAMAG Invest u cilju jačanja sposobnosti agencije i osiguravanja održivog razvoja konkurentnog sektora OMSP i nakon okončanja aktivnosti podrške malom gospodarstvu u zemlji.

PRILOG 5 – TEHNIČKA SURADNJA

PREUZETE OBVEZE DONATORA ZA TEHNIČKU SURADNJU PREKO EBRD-a ZA RAZDOBLJU OD 2010. DO 2012.

Donator	Obveze za TS (€)
Austrija	287.000
Češka	245.000
Posebni fond dioničara EBRD-a (ESSF)	3.181.205
EU	2.063.930
Francuska	398.000
Italija	273.575
Nizozemska	345.000
Portugal	57.500
Kineski Tajpei	288.500
Ukupno	7.139.710

PREUZETE OBVEZE ZA TS PREKO EBRD-a PO SEKTORIMA ZA RAZDOBLJE OD 2010. DO 2012.

Sektor/Tim		Obveze za TS (€)
Razvoj MSP-a *	Agroindustrija	365.105
	EGP/BAS	1.430.838
Energ. učinkovitost i klim. promjene	Energ. učinkovitost i klim. promjene	115.950
Okoliš	Okoliš	275.000
Financijske institucije	Financijske institucije	1.104.992
Pravna tranzicija	Pravna tranzicija	106.650
Infrastruktura	Komunalna i okolišna infrastr.	3.741.175
Ukupno		7.139.710

Napomena: Vrijednosti obveza za svaku godinu se temelje na podacima za kraj godine odnosno kraj razdoblja.

* Ova kategorija obuhvaća izravnu pomoć malim i srednjim poduzećima i izravnu pomoć u obliku strateškog dijaloga između EBRD-a, vlasti i gospodarskih udruga (npr. Vijeća za investicije).

PRILOG 6 – ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012. procjena	2013. predviđanje
Proizvodnja i potrošnja							
BDP	5,1	2,1	-6,9	-1,4	0,0	-2,0	0,7
Privatna potrošnja	6,3	1,3	-7,6	-0,9	0,2	-2,9	-0,7
Javna potrošnja	5,0	-0,2	0,4	-1,6	-0,3	-0,8	-1,7
Bruto investicije	7,1	8,7	-14,2	-15,0	-7,2	-4,6	6,3
Izvoz robe i usluga	3,7	1,7	-16,2	5,2	2,0	0,4	1,6
Uvoz robe i usluga	6,1	4,0	-21,4	-1,4	1,2	-2,1	1,2
Tržište rada ¹							
Prosječna mjesečna bruto plaća u gospodarstvu (godišnji prosjek)	6,2	7,1	2,2	-0,4	1,5	1,0	n.d
Stvarni rast plaća u jedinici domaće valute	3,3	0,9	-0,1	-1,4	n.d	n.d	n.d
Stopa nezaposlenosti (ne kraju godine)	9,4	8,3	9,1	12,2	13,7	14,2	n.d
Cijene							
Cijene na malo (godišnji prosjek)	2,9	6,1	2,4	1,0	2,3	3,4	3,0
Cijene na malo (na kraju godine)	5,8	2,8	1,9	1,9	2,0	4,7	3,0
Fiskalni pokazatelji							
Saldo konsolidirane opće države	-2,1	-1,3	-4,2	-5,1	-5,2	-3,8	-3,6
Prihodi opće države	39,8	39,2	39,0	37,8	36,8	38,2	38,4
Rashodi opće države	38,5	38,4	41,2	41,4	40,5	42,0	42,0
Dug opće države	32,9	29,3	35,8	42,2	46,7	54,3	n.d
Monetarni i financijski sektor							
Novac u širem smislu (M2, na kraju godine)	18,3	4,3	-0,9	4,4	3,5	3,9	n.d
Krediti privatnom sektoru (na kraju godine)	15,1	12,1	-0,6	6,2	6,0	5,1	n.d
Udio loših kredita u ukupnim	4,8	4,9	7,7	11,1	12,3	13,2	n.d
Kamatna stopa i devizni tečaj							
Kamata na depozite u domaćoj valuti	2,7	2,9	2,2	1,6	1,9	1,8	n.d
Kamata na depozite u stranoj valuti	3,7	4,0	3,8	3,0	2,9	3,0	n.d
Kamata na kredite u domaćoj valuti	9,3	10,7	11,1	9,9	9,4	9,6	n.d
Kamata na kredite u stranoj valuti	6,7	7,7	8,1	7,6	7,1	6,9	n.d
Referentna kamatna stopa	9,0	9,0	9,0	9,0	6,25	6,25	n.d
Tečaj (na kraju godine)	5,0	5,4	5,0	5,6	5,8	5,7	n.d
Tečaj (godišnji prosjek)	5,4	4,9	5,3	5,5	5,3	5,9	n.d
Vanjski sektor							
Tekući račun	-7,3	-9,0	-5,1	-1,1	-1,0	-1,2	n.d
Trgovinska bilanca	-21,8	-22,8	-16,6	-13,4	-14,2	-13,8	n.d
Robni izvoz	21,1	20,5	17,1	20,2	21,8	22,2	n.d
Robni uvoz	42,9	43,4	33,7	33,6	36,0	36,1	n.d
Izravna strana ulaganja	7,9	6,8	3,4	0,9	2,3	2,1	n.d
Bruto pričuve, bez zlata (na kraju godine)	23,0	19,1	23,2	23,8	24,9	24,9	n.d
Vanjski dug	77,7	85,0	99,1	101,1	101,9	101,6	n.d
Vanjski dug javnog sektora	15,0	9,7	13,0	14,4	n.d	n.d	n.d
Vanjski dug privatnog sektora	68,5	72,8	89,4	86,9	n.d	n.d	n.d
Bruto pričuve, bez zlata (na kraju godine)	4,7	6,1	7,0	6,8	7,0	6,7	n.d
Memorandumske stavke							
Broj stanovnika (na kraju godine, u milijunima)	4,436	4,434	4,429	4,418	4,402	4,402	n.d
BDP (u milijardama kuna)	318,3	343,4	328,7	327,0	334,0	337,8	n.d
BDP po glavi stanovnika (u USD)	13.385,8	15.694,1	14.050,1	13.449,2	14.181,7	13.060,8	n.d
Udio industrije u BDP-u (kao postotak)	23,4	23,9	22,8	22,1	n.d	n.d	n.d
Udio poljoprivrede u BDP-u (kao postotak)	4,2	4,4	4,7	4,8	n.d	n.d	n.d
Izravna strana ulaganja (u milijunima USD)	4.702,2	4.755,3	2.121,9	540,6	1.450,3	1.209,5	n.d
Vanjski dug/izvoz robe i usluga (kao postotak)	194,0	193,9	286,6	265,3	227,1	231,8	n.d
Novac u širem smislu (M2, na kraju godine, kao postotak BDP-a)	67,8	65,5	67,9	71,2	72,2	74,1	n.d

PRILOG 7 – RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Neravnopravnost spolova i društveni razvoj

Prema Indeksu društvenog razvoja UNDP-a za 2011. godinu, Hrvatska ima vrlo visok indeks društvenog razvoja⁸. Zauzima 46. mjesto među 187 zemalja, što je otprilike regionalni prosjek za Europu. Indeks obuhvaća tri dimenzije: zdravlje, obrazovanje i pristojan životni standard. Zemlja zauzima znatno bolje mjesto prema Indeksu neravnopravnosti spolova UNDP-a, gdje je 27. u svijetu. Potonji indeks je složeno mjerilo koje mjeri izostala postignuća zemlje uslijed spolne neravnopravnosti na temelju tri dimenzije: reproduktivno zdravlje, osnaživanje i sudjelovanje na tržištu rada.

Sudjelovanje u radnoj snazi i razlike u dohotku među spolovima

U Hrvatskoj je stopa sudjelovanja žena u radnoj snazi niža nego kod muškaraca. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 2012. godine 40,4 posto žena je sudjelovalo u radnoj snazi, u usporedbi s 53,2 posto muškaraca. U stopama nezaposlenosti nema znatnih spolnih razlika, osim što su stope nezaposlenosti visoke i za žene i za muškarce (14,7 posto za muškarce i 14,3 posto za žene). Prema publikaciji ‘Žene i muškarci u Hrvatskoj’ Državnog zavoda za statistiku iz 2012. godine, žene su 2010. godine u prosjeku zarađivale 10,2 posto manje od muškaraca kad se u obzir uzme bruto mjesečni dohodak.

Prema Državnom zavodu za statistiku, u 2010. godini je na poslijediplomskim studijima bilo upisano više žena nego muškaraca (57,3 posto odnosno 42,7 posto). Valja, međutim, primijetiti da žene čine većinu studenata upisanih na humanističke i društvene znanosti, dok muškarci brojem uvelike pretežu na područjima računarstva, inženjerstva, prometa i usluga zaštite. Ovakva razlika u obrazovanju može dovesti do strukovne razlike na tržištu rada, kao što pokazuje sljedeća tablica.

Hrvatska: ukupna zaposlenost prema gospodarskoj djelatnosti u 2010.	Ž	M
Građevinarstvo	12%	88%
Rudarstvo i vađenje	16%	84%
Opskrba vodom	19%	81%
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	22%	78%
Prijevoz i skladištenje	25%	75%
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	27%	73%
Prerađivačka	36%	64%
Informacije i komunikacija	39%	61%
Administrativne i pomoćne usluge	42%	58%
Poslovanje nekretninama	43%	57%
Javna uprava i obrana	45%	55%
Veleprodaja i maloprodaja	53%	47%
Smještaj i ugostiteljstvo	56%	44%
Umjetnosti, zabava i rekreacija	57%	43%
Financijske djelatnosti i osiguranje	70%	30%
Obrazovanje	77%	23%
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	79%	21%

Izvor: “Muškarci i žene u Hrvatskoj 2012.”, Državni zavod za statistiku

⁸ Zemlje su svrstane u četiri široke kategorije društvenog razvoja: vrlo visok društveni razvoj, visok društveni razvoj, srednji društveni razvoj i niski društveni razvoj

Prema podacima iz baze podataka Svjetske banke “Žene, gospodarstvo i pravo”, minimalni obvezni plaćeni rodiljni dopust u Hrvatskoj je 182,5 kalendarskih dana. Zakon propisuje poslodavcima da moraju vratiti zaposlenicu na isto radno mjesto nakon povratka s rodiljnog dopusta. Nije moguće odrediti primjenjive odredbe zakona u pogledu očinskog dopusta. Postoje zakoni i ustavne odredbe kojima se određuje ista plaća za isti rad. Žene su zakonom zaštićene i od diskriminacije pri zapošljavanju na osnovi spola te od spolnog zlostavljanja na radnom mjestu.

Poduzetništvo, pristup izvorima financiranja

Prema podacima iz baze podataka Svjetske banke „Globalna financijska uključenost“ koja sadrži podatke iz ankete oko 1.000 ljudi na temelju nasumično odabranog reprezentativnog uzorka za pojedinu zemlju, u Hrvatskoj je 2011. godine preko 89,7 posto muškaraca i 87,2 posto žena imalo račun u formalnoj financijskoj instituciji. Podaci iz ankete Poslovno okružje i rezultati poduzetnika (BEEPS) za razdoblje 2007. – 2008., 36,1 posto od 633 anketiranih tvrtki koje su zatražile zajam, a među čijim su vlasnicima bile žene, 33,3 posto je bilo odbijeno. Za usporedbu, među 62,7 posto tvrtki iz istog uzorka u anketi BEEPS koje su podnijele zahtjev za zajam, a među čijim vlasnicima nije bilo žena, zahtjev je odbijen kod 15,4 posto tvrtki.